

Год. VI.
God.ДУБРОВНИК, 31. марта 1907.
DUBROVNIK,   мартаБр. 6.
Br.

ZGODE I NEZGODE.

(nastavak)

Пише † prof. Luka Zore.
uredio A. Vučetić.

V.

Luko mali bješe zdravo i krepko dijete. Već od godine dana trčao je sam, gledao, pazio i motrio. Kad se bolje okopitio, izašao je u susjestvo, a susjede tkalje, švelje i obrtnice ga milovale davajuć mu kolača, kad bi im on po naputku dobre majke kazivao jutrnju i večernju molitvu. »Zahvaljujem ti, moj dragi Bože, da sam živ i zdrav osvanuo; dopusti mi ovi dan današnji da provedem u strahu božijemu i sramu ljudskomu, kako mi ti, Bože, zapovijedaš.« Večernja molitva glasila je isto, samo što mjesto *osvanuo*, kazao bi *omrknuo*, a za *ovi dan današnji* rekao bi *ovu noć noćasnju*. Kad bi on to izrekao, dobre bi ga susjede celivale, a Made Ivova, žena prvoga eklara¹ za Konavle, nadjela mu je ime *Lučić na Božić*² što mu je dugo i ostalo.

I u Cavtatu nastupi mutljivina g. 1848. i sastavi se od mještana u općoj bezvlaštici *narodna straža* za održanje reda i za zaštitu života i imovine. Zapovjednik Cavtajske narodne straže bio je Jozo Nardela (Nardelli), ugledni Cavtaćanin, a u sebi bijesan, te nije dao gledati na se. I Antun, otac Luka maloga postane stražar, te je imao s drugimjednolikom odijelo. Luko mali htio je da vidi oca u vojničkoj odori, a to bi g. 1849. o

¹ U Konavlima bjehu na prozorima samo drveni zatvori. Ivo drvodjelja iz Cavtata počeo je prvi da napravlja Konavljanima caklene prozore, odatle mu i ime *eklar št* mu je i ostalo.

² Mali luk (kruh o Božiću).

njekoј svetkovini; ali od navale naroda ne mogaše on malahan da vidi oca. Pomogne mu Antun Vernazza, već tad odrastao mladić, koji je kasnije postao savjetnikom sudskijem, i podigne dijete da vidi oca. Ovo je Luku malomu često naspominjao g. Vernazza, tekom godina.¹

U to doba Luko je mali bio tek u 4. godini, a Mati mu je pokojna pričala, da nije htio s djecom da se igra i družī, nego je volio stati kod kuće i igrat se *otaričá* i pojat erkvene molitve.

Jedino se sastajao s vrsnikom *Nardelom* po imenu *Pepili*, a kasnije sa sinom pretura. Otac mu bješe mrzak narodu, jer za prestupke udarao je batine Konavljanima, a to regbi, nije bilo protiv naredaba. Tad već Luko mali ne znajuć još ni azbuku, sabirao je knjižice, veživao je hartije i spremao i slagao, čuvajuć te svoje dragocjenosti od braće, da mu ih ne raznesu. U to doba, pošto još nije bio dozrio za osnovnu školu, roditelji ga predadoše *Madi Grančici* (Grančić), dobroj i ustrpljivoj ženi, u koje su se okupljala sitna i nedorasla djeca, kao u sadašnji *dječji sad*. Tu je bilo skladnijeh igara, pa ih je ona učila lijepo molit Boga; a kad bi mirno svi sjedali, i muško i žensko učila je ona plesti bječvu. I Luka je maiooga Made tako nastavljala sve dok su ga roditelji poslali u pučku školu.

Kad je bio u 7. godini, sjeća se da su Cavtaćani ispratili paroha Cafrona, koji je bio premješten za kanonika na Korčulu. Ovaj kanonik postade kasnije episkopom u Šibeniku, pak zatim u Dubrovniku. Dok je bio u Cavtatu još 1848. god. kazivali su da je bio veliki zanesenjак za slobodom, i kad je proglašen bio ustav, bacao je od veselja klobuk u vazduh. On je, dok je bio u Cavtatu, imao od vlade povlasticu da uči privatno 6 gimn. razredâ, te je tako bila privatna gimnazija u Cavtatu i ako malobrojna. Zapamtio sam da su u njega učili: B. Bogišić, J. Vacchetti, Korner, Vernazza, Hrdalo, Baule i još koji, pa bi u grad išli praviti ispите. Malo prije nego je paroh Cafron preselio se na Korčulu, dođe u Cavtat Biskup Jederlinić da krizmava i Luko mali, i ako istom u 7.oj godini, krizman je. Kumovao mu je pri tome B. Bogišić već momče u 18-19. go-

¹ Umro je malo mjeseca prije njega od slične bolesti.

dini. Sjećao se Luko mali da je bio krizman a još ne pristupio na ispovjest.

U Cavtatu bješe pučka škola, i nekako mješovita još u ono vrijeme, jer se Luko mali sjeća da je bilo ženskih u školi, a zna odista, da je tu bila kći učitelja Cvijeta Vojnovića. Ovaj učitelj dobričina bješe čedo svoga vremena, i kako je bio po svoj prilici slabo plaćen, tražio je od učenika časti i poklonâ. Luko mali se sjeća, da mu je *meštar Cvijeto* kazao jednom u školi pred svima: »Luko mali, ti si mi danas donio ono plečice, je li?!« Luko se mali zastidi i poerven, jer mu on ne bješe donio onu čast, pa kad je pošao kući, prognao je majku da mu dâ čast za meštra. Majka mu dobra pogodila i dala mu dva *stravačka* sirca, to jest kozji sir iz sela *Stravče* u Konavlima, da ponese meštru. Tako je učitelj postigao svoju svrhu.

U školi je nastavni jezik bio talijanski, biva učitelj je govorio naški s djecom, jer ga inače ne bi bili razumjeli, ali teksti su bili talijanski. Luko mali se spominje da je učio na pamet, a ne razumijevao: »La grammatica è l' arte che insegna a parlare e scrivere esattamente« (Slovnica je nauka [umjetnost] koja uči da se govori i piše pravilno), pa onda: »Giannetto pregò un dì la mamma che lo lasciasse andare a scuola,« (Jovko zamoli jednom mamicu da bi ga pustila da ide na školu), i ost. *Poći na stranu* govorilo se *andare al licet*, pa ne zna to kako i zašto, djeca su govorila: „*posandara grančara*“ a učitelj ne bi na to pazio. Imao je svagda prut u ruci, pa bi nemarljive učenike bio po rukama. Trebalo je da učenik pruži jednu ruku, pa drugu, dok bi učitelj zamahnuo i udario, i to su se zvale *špalmate*. Udario bi kad i po plećima, a rijetko i po glavi. No meštar Cvijeto pazio je bolje na Luka maloga, jer mu je on bio na *ripetizioni*, biva otac mu je plaćao učitelju nešto na mjesec, da ga više poučava i drži u školi i ponavlja. Zato je Luko Mali šetao s učiteljem, a ljeti se s njim i kupao, pa se on spominje da bi on s drugovima vozio u lađi meštra Cvijeta i vlastelina Frana Bonu, advokata, koji kad bi se uvalio u more kod Supetra (jer se onda dalje išlo na kupanje) rekao bi: »Ni Ćesar u Beču nema ovako kupanje.« I u crkvu je hodio Luko Mali, a uopće i u povorci, pa bi učenici klečali

ispod *bankate* s jedne strane *podestata* (načelnika) a s druge *pretura* (suca) i ostalih činovnikâ. Svaki put kad bi bila misa kantana (pjevana), i kad bi svećenik na *prefaciju* pojavao *tremunt potestates*, načelnik bi se poklonio i glavom klimnuo. Luko je mali onda mislio da tako treba, ali kad je odrastao, čudio se kako oni činovnici u crkvi nijesu se smijali, a to nije bio opazio. Načelnik je tada bio kap. *Luko Malošević*, oštar čovjek i ugledan, a djeca su se od njega bojala strašno, jer kad bi on prolazio *placom* i brodaricom i nabadao se majestatično na štap sa srebrnim balčakom, djeca su se skrivala od njegovoga straha ispod barakâ te su bile istegnute na obalu.

Po smrti ovoga *podestata* nastupi Antun *Casilari*, prozvan *Planto*, čak ugledniji i učeniji Cavtaćanin od staroga Maloševića. Ovaj je bio i glava crkvene uprave, pa je umio i udarat u organe u crkvi a i pojavao je, pa učitelj nautike, jer onda nije bilo javnijih nautikâ, pa je držao i zalagaonicu i uopće bio sve i sva u Cavtatu. Brat Pero Luka maloga učio je nautiku u njega, te bi svoje pitomce vodio kad i kad na ostrvo Supetar da pravi pokuse s *otantom*. Jednom ode i Luko mali s bratom Perom na ostrvo. Igrao se kao nestašno dijete i upao u škip u more. Učitelj Antun Casilari s mukom ga izvadi, svuče s njega mokro odijelo i umota ga u svoj ogrtač, te se svi odmah vrata doma, da ne bude što djetetu. Od tada Luko mali pokaza svagda prema tomu *podestatu* višu udvornost radi harnosti i priznanja. To je Luko mali držao na pameti, kad je odrastao, pa se odužio što je mogô kćeri Antunovoj, koja je bila udata u Kotoru za nekog knjigonošu, a Luko bio upravitelj gimnazije. U kući Antunovoj živio je i stari Mato Milić, koga je Antun zvao dundom (stricem), a bješe mu, kako veljahu, otac, pa se i nalikovahu kao jabuka razrezana. Osim njih dva matora muška, dođe u to doba iz Amerike brat mu ženin, nazvan Kozica, napojen naprednjačkog duha a dosta slaba zdravlja, te na samrtnoj postelji ne htjede se ispovijediti i tako umrije. Paroh ne htjede ga za to pratiti, ni ukopat u *u sjenu crkovnu* (u ogradu grobova pred crkvom), ali Cavtaćani, koji su mrzili natražnjaštvo, skočiše jedanak, svi, pograbiše iz crkve križe i svijeće, pa ga notnjo (jer obdan se nije smjelo) ukopaše uz mnogobrojnu pratnju i pojanje te se razlijegalo.

U ovo doba spada prvi polazak Luka maloga u Konavle, kamo ga otac odvede da vidi djedovinu, tu zateče još živu babu, pa brata i rođake očeve. Pustimo ga sad da razgleda Konavle a mi se pozabavimo ovim ubavim krajem.

Konavli.

Legend e.

Živa je muka u pisanju historije nagadati, ali kad pozdanijeh naslona nema, dobre su i *legende*, koje su mnogo puta zgodnije od hronika. Što je bilo u *Konavlima* prije historiskijeh podataka o Greima, Rimljanima i o *Slovenima*? Ne velim specijalno o Srbima, jer mislim da je prije dolaska Srba bilo starijeh Slovenâ u ovijem stranama. O starome doba svakako se gađa, pak eto gataćemo i mi do historijskoga doba, a za istoriju cijeloga naroda najzgodnije su monografije o njegovim čestima.

Kadmo i Armonija (Cadmus et Harmonia) zaručnici dižu se iz *Beotije* i dolaze u *Enheliju*. Ovo je davno ostarjelo ime one krajine, koju Plinij i Mela zovu pravijem *Ilirikom*. Ivan Lučić (Giov. Lucio u I. knjizi de regno Dalmat.) govori: „*Encheliás esse antiquum nomen opsoletum regionis Illyris, quam Plinius et Mela Illyricum proprium vocant.*“ — Ilirik su Rimljani dijelili na dvoje: *Illyris graeca*, koja je od Narone (Neretve) išla od prilike do Drina (Drilon); to je bilo primorje južne Ilirije; i u *Illyris barbara* koja je dosizala do rijeke Arsije (sadašnje Arse, Raše) u Istri. I ovo je bilo primorje sjeverne Ilirije. U Ilirik spada i zemljište sadašnjih Konavala. Enhelijima reče proročište da će oni svladati Ilire, ako uzmu Kadma i Armoniju za vojvode. Oni to učine i Kadam svlada Ilire i posvoji im kraljevinu,¹ Kadam i Armonija rodiše sina i nadjedoše mu ime *Ilir* (Ilirius). Kadam naseli se u Konavle, koje kasnije, kako ćemo vidjeti, zvali su *Partenia*² Epidauritana. Po Kadmu *stijene* konavôške nazvale su se *saxa Kadmea*, a da su to baš *stijene* konavôške svjedoči Konstantin Porfirogenet, koji ozna-

¹ Appendini po Apolodoru (Bibl. libr. 3).

² Parteni ili Partini zvali su se stari stanovnici Epidaura u Grčkoj. Pa se i jedna rijeka tako zvala.

čuje mjesto tijeH stijena veleći: „Od Neretve do Rijeke (Dubrovačke) ima dan plovidbe; od Rijeke za po dana tijeKa stijene su Kadmove i Armonijeve.“ Plinije veli (lib. 3. cap. 24): „A Narone amne C. M. passuum abest Epidaurum“. Dalje po priči Kadam je umro u Konavlima i pokopan je ispod *Sniježnice*, te se za to i ova planina zove *Mons Cadmeus*. Po Appendini, koji opisuje kako je išao i pregledao Sniježnicu, vrh od Sniježnice zove se *grebljice*, dakle *greblje*, jer ima kosti i po tome Kadam bio bi ukopan na vrhu od Sniježnice. No mnoge strane svojataju grob Kadmov, kao što mnoga mjesta hoće da budu rodna Omeru. Priča pak nastavlja da se Kadam prometnuo u zmaja i zasio u Šipun,¹ a odatle po pričanju sv. Jerolima, da ga je sveti Ilar istegao i oslobodio mjesto. Narod pak dalje priča² da je sveti Ilar uhvatio zmaja i preveo preko mora u Župu, gdje se ubio. I tu bi zgrađena crkva sv. Ilaru, koja je i sada u Mlinima.

Appendini veli da je i Sniježnica u zemlji, koju Porfirigenet zove *Paganía*, po poganima koji su tu stanovali prije kršćanstva. Ako se tako govorilo i mislilo u Konavlima za dolaska Slovena, ko zna da od tada nije u puku *Buganj greb*, što još dosle niko nije zabilježio i oglasio, a mi smo ga prije pomenuli. Ispod sela *Močića* prama polju ima nekakva ploča razbijena, skrenuta sa svoga mjesta, obrasla travurinom, ali se ne bi ni opazila, da je ime ne razglašuje, biva *Buganj greb*. Buganj je po svoj prilici adjektiv od *Bugan*. A da nije Bugan iskvarena riječ od *paganía*, i da ne označiše Sloveni tijekom Kadmusov grob po priči i pripovijedanju? Istina da mi imamo od *paganus pogan*, *poganin poganiti*, ali bi mogla ova riječ bit kasnije unesena u sredenijem prilikama, a da je *Paganía* postala *Buganj* u prvi mah, kad su Sloveni čuli riječ.³ Bolje nego uzalud nagadati, ostavimo stvar da bolje dozori. Medutijem za glavimo ovo koljence.

Nama se čini da priča o Kadmu veže se s pojavom Grkâ u ova mjesta i to s nekom predhistorijskom pojavom, po kojoj

¹ Voda podzemna posred Cavtata.

² Dakako po analistima i pripovjedačima.

³ Poredi *Gusa* (gusar) i kursar, a oboje od iste riječi *κουργον* i cursarius.

se *Iliri* pomaljaju na vidik, a to je očividno po imenu tobožnjega Kadmove sina *Ilirija*. Da je Kadam poput Omera nekakvo simbolično lice, dokazuje nesloga o mjestu Kadmove groba, kao što je i Omer umišljeno lice.

Prometanje Kadma u zmaja osniva se na štovanje Eskulapija i neznabožačko štovanje zmiije.

Ubijanje zmaja od sv. Ilara to je po svoj prilici slika kršćanstva i poganstva, i konačna pobjeda kršćanstva. Ista priča ima i o sv. Đurđu.

Prijelaz sv. Ilara u Mline to bi rekao da je bijeg Epidauritanâ u Župu, odakle su se pomakli u sigurnije mjesto, u današnji naš grad (Dubrovnik).

Svakako ovo su sve priče i nagadanja, od kojih imamo samo to da je krajina konavoska bila u *Enheliji*, da se ta krajina osobito zvala *Partenia Epidauritana*,¹ stijene konavoske *saxa Kadmea*, Sniježnica (planina) *monsCadmeus* i da ima posred Konavala neka starina, koju i danas nazivlju *Buganj greb*.²

Ima još jedna nepoznana starina navrh Konavala, te se zove *Kopit-grad*. Da nije to možebit starina ilirska, jer arbanaški je *kopeli* probuden a *tosko* (alb.) mladi sluga (Mikl. Fremd.). Imamo i sela *Kopila* u Travničkom kotaru, *Kopljari* u kotaru Visočkom (a loco „*Copella*“) što su romanska imena; (v. Jireček, die Romanen i ost.). Iz dubrovačkog zapisa Jireček spominje neko *Scopile* u Konavlima: „*Robaria hominum de Canale et Scopile*“ (v. Die Romanen i ost. na str. 92 pod riječi *spella*).

Ovo je dosta kao potka osnovi, iz čega će se da razvije pripovijest o Konavlima od pamtivijeka do današnjega dana.

¹ Parteni se zovu i naseljenici Grci u Tarantu. Po tomu bi se reklo da jedan dio naseobine ode u Italiju, a drugi da dođe amo. To bi donekle potvrdila i ista imena naseobina, kao *Barion* i *Antibarion* (Antivari), *Amalfi* i *Malfi*, pa *Ragusa* i tamo i amo i ost.

² Da je riječ davna, dokazuje starija forma *greb*.

HO CAPIO! (Razumio sam!)

≡ Lakrdija u tri čina ≡

napisao Ljubo Bilić (3. Г.)

Čin II.

Pojava I.

Mištro Zaneto „Porugača“.

M. Zan. (drvodjelja: sam u svom dućanu). Oh Aleluja, oh Aleluja! Nisam ni ovega toma¹ još vidi! Jijete za tué! Poé se zlamenot za na misto učinit križ na kortu! Oh! takoti mora slonoga! Ah! lipa je i ova, lipa! Pak dosti da je vidi ovu stvor Paron Tadija, do večeras ée se znat po svem Paizu. Ali dobro mu stoji, dobro! Ono divjoka od kumpora Antonija! Epur² ga nisom vidil jutros e si da je on užon³ činit se vidit u mene svaki put kad dojde u Paiz! Ah! bil bi kuntenat⁴ vidit ga.⁵

Aleluja (kuca na dućanska vrata).

M. Zan. Naprid.

Pojava II.

Aleluja i isti.

Alel. Bujorno meštre Zaneto.

M. Zan. Ke nova⁶ kumpore Antoniju! Kad iz Verbanja?

Alel. Ah! Ostavte me se meštre Zaneto, ovo od jutroska.

Duoša son na Preturu, jer su neki don duošlo, čoviče Božji, nika dičurina, koju ne poznajem, tamo u nos, za učinit jednu fraju i vazeli u mene jednoga kozlića pak izili, utekli i ne platili ga.

M. Zan. Ah! Ah! ču son čogod od toga posla, čul!

Alel. A znote takovom bora koja su tuo dica, jeste čo čuli?

¹ ludova ² ipak ³ vičan ⁴ rđd ⁵ dobro jutro. ⁶ Što je novo?

WWW.UNIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

M. Zan. Cekojte neka mi dojdu na pamet. Ako ne falijem¹ to ti je bil moli spiejora, moli šer Stefana i... i... a drugih se ne spominjem.

Alel. Čo!!! tuo sin šer Stefana Zlatora?

M. Zan. Appunto!²

Alel. Ah! tadoja vrože, razumim čoguod. Oh! pasja gira³ od diteta!

M. Zan. Oh! a ko Vam je obisil ovi rep? (skidajući mu ga) kumpore Antoniju?

Alel. Na! Na! Ah! nisu neg vrozi ova naša dica. Ma ko mi je muoguo to obisit? Ne će bit drugi neg oni moli vrog šer Stefana!

M. Zan. Ah! nemojte se za to jedit kumpore Antoniju! to je jedna igra ditinska, koja se ovode u nos čini na parvi od miseca svakomu komu se može. Pak bokun korte! Nemojte se za to jedit.

Alel. Ma na! hoćeš vraguov! Nebi mi se ni morilo, ma dohodu mi na pamet i neke druge stvori od ojutroska; pok se tuo već smantojem a za tuo sam i doša veramiente u Vos, jer znom, da ste mi prijatej.

M. Zan. Al vom se je čo drugo dogodilo, kumpore Antoniju! kažte mi, kažte, ako u čemu možem, vi znate dobro, da neću mankat.

Alel. Ma ije ništo za reć van istinu ča mi sve po glovi varti. Imote dakle znat, da som iša ojutros u sier Stefana, Vi znote ča smo mi drugi siromasi, da mi zajmu jedno dvodeset florinih, i doli su mi jih veramiente ma na niki nočin da su me stavili u šušpet.⁴ Gren dakle i klapjen na vrota i evo mi se prizento⁵ jedon moli (a tuo će bit bil oni ča ste mi vi rekli od kozlića). Pitom ga, da su doma šjer pope i govori mi da jesu, pok grije onimo u komoru i govori na vos glos latinski, ma son moga razumit. Papà, zove Vas kumpore Antonij Aleluja = Udija mi je malo zavonjala ova rič = ma porod riguorda⁶ od fameje čin son fintu,⁷ da ne čujem.

M. Zan. Kad smo na to, učinte mi jubov kumpore Antoniju, provvoj te mi štoriju od te bložene vaše kazote jer son

¹ se ne varam ² uprav ³ ime morske ribe mješte riječi: vira ⁴ sumnja ⁵ prikazao ⁶ obzira prama porodici ⁷ kao da.

se i jo znate, puno putih izidi porad toga imena s nikima karonjima, koji bi počeli vadit vonka nike stvori, koje jo nison mogal tarpit, per ežempjo¹ od nikoga loja,² projca da je Vaša fameja ukrala. Ne biste virovali ča bi jo jido, jer ste mi Vi prijatej, i jo poznajem dobro vašu poštenu kuću.

Alel. I jie! hvala Bogu — kako od tego rekli ste živu istinu. Od one pok kazote, ni ni ovode, hvala Bogu ni jednega zla, ma ni vele ni dikjè, ma kako Vami mogu provjet³ kako je izošla vonka.

M. Zan. Učinte mi proprio⁴ jubav, neka Vos možem boje branit unaprida.

Alel. Dakle pozna ćete bome staroga popa Dun Duonka?

M. Zan. Onega slipega?

Alel. Da.

M. Zan. Hvala Bogu i govoril som šnjim puno putih.

Alel. Dakle čovice Božji, kad je bil još živ i mlaji i kad je govoril misu, muoj pokojan nuono⁵ (Buog mu do slavu nebesku) on mu je misu odpivol, kako se je intendi⁶ čagod od carkvenih stvorih, znote. Ma imote znat, da je bi malo tupe glove (kako živ). Dakle ono po uzmima govori se, kako ćete to bit čuli u erikvi = Aleluja.

M. Zan. Ah! Hvala Bogu to svaki zno!

Alel. Dakle jedon put pri Mise iša je don Duonko pričestit jednu ženu, a ti muoj nuono imo mu je odgovorit na one cerimonije⁷ na kojim se ono govori — Frane⁸ de celo prastitisti jei: Onisiamente mišjamente i uov mu je muoj nono čoviče, odgovoril, ma je zaboravil reć Aleluja. Kad su došli u sakrištiju, Don Duonko ga je poče sovati i govori mu da ča nezno, da u vrime od Uzom⁹ vajo nadodat Aleluja na svaki odgovor. A on mu je čoviče odgovori: Prostite mi, neću se već kojumat.¹⁰

Dakle kad ti je bilo išli su reć misu i kad su došli na krijelejson¹¹ poče je uov muoj nuono odgovorot: Krije lejso Aleluja, Kristelej so, Aleluja, in šoma¹² ti jih je reko tuoti

¹ na primjer ² svinje ³ dokazati ⁴ uprav ⁵ djed ⁶ razumije ⁷ obredi
⁸ ovo od „Frane“ do „mišjamente“ su latinske riječi nckazene od Aleluje, koji ne razumije latinski ⁹ vazam, uskrs ¹⁰ prevarit ¹¹ pokvareno iz Kyrie eleison ¹² u jednu riječ.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

nikoliko tih krijelejsu i na svaki bi uloži Aleluja. Tako isto kad su došli na levacijun¹ poče je don Duonko. „Per onja sekula sekuloru² a moj nuono: Amen Aleluja: uon Dominus vobiscu² uon ekušpiritutu² Aleluja: Šur šur korda² a on abemus ad Dominus² Aleluja i tako naprid. Onda ti se je čoviče Božji Don Donko izidi, volto je se nose, pak mu govori. Muč blieko,³ uovdi ne grije⁴ = Aleluja = Poser sve te Aleluje!!

M. Zan. (gromko se smije hvatajući se za bokove).

Alel. I je se veramiente čemu smijati, je. Dakle čoviče Božji, osto je burdil⁵ u crikvi a niki su počeli anke⁶ smijati se. Uov se je moj nuono zasromi, i posli Mise ni njanke⁷ iti puoć od sroma u sakristiju, nego je ostavil misol⁸ na oltor i iša je ča preko crikve doma. A to je juoš gore i bilo, jerbo mu se je svit poče rugat i govorit mu: Aleluja! Aleluja! A on se je tuot izidil, čoviče, kako beštja⁹ i poče beštimat.¹⁰ A od tad su ga već svijeja zvoli Aleluja i ostala je eto i nami ta kalonza veće nego ni njemu, jer imote znat da se je on posli tega i razbolil i umor — niko hoće reć porod tega posli tri miseca don!

M. Zan. Faeile,¹¹ znote, čovik kad se izidi preko nočina divento beštja i veće putih se dogogjo da mu pukne zuć unutra. Tako son čul da se je dogodilo ultimamente¹² jednemu u Splitu koji je imol užancu¹³ govorit čeri, kad bi je zvo: Aneta mo, Aneta mo. To su dovonjali dica i počeli su mu se rugat, a on bi izoša vonka svisti, kad bi mu oni počeli govorit: Aneta mo, Aneta mo, i jedon put, borme ti se je izidi priko nočina, iša u posteju i u malo don umor. To som ču od ovih naših tragetjerih.¹⁴

Alel. Vraguov od dice! Ma hoćeš vidit!!

M. Zan. Za to je najboje nebadat, nego pustit žvatot ča hoće, jerbo kada se njima pari da je komu žol da ga se zove s jednim prizimenom, allora la xe fata,¹⁵ nepušća ju ga već u miru, dokli ga neskončaju ča.

Alel. I je tako i je!... Oh! ča son iti reć. Sadoja da se vrotimo nose na ono ča son vom poče kaživat od šjer Stefana;

¹ uzvišenje preko mise ² iskvarene latinske riječi ³ bleko! ⁴ ide ⁵ nastala je bruka ⁶ još ⁷ ni ⁸ knjiga za čitanje mise ⁹ živina ¹⁰ psovat ¹¹ lako ¹² skoro ¹³ običaj ¹⁴ lađari ¹⁵ tada je stvar gotova.

kad nim je sin reka, da jih jo išćem, ću som da odgovoraju, ma na neki noćin jidovitni ća me ni komodo:¹ **Ho capio!** Tako von bora spjegovjte me ća će reć tuo: ho capio!

M. Zan. To Vam je on reka? proprio řer Stefan? . . . . hu, hu, hu!

Alel. Jie na viru moju! Jo son ću s mojima uřima, hvala Bogu, joř nison gluh, ma rectemi ća će tuo reć, al je ćo zla?

M. Zan. Ah! puste,² kumpore Antoniju, ni ni dobra vie-ramente . . . . . buřkarada,³ kva ge xe da rider⁴!!

Alel. Ma rectemi, rectemi; ća je jie, neka almeno⁵ znom i neka se umim almeno vlodat u naprida.

M. Zan. Ma vi biste se kruto izidili, znom, a ća bi bilo fajde izidit se.

Alel. Ma Ćoviće Bořji, jo som za tuo i duořa u Vos, veće nego za niřta drugo. Ako ste mi dakle prijatej kařtemi ća je jie!

M. Zan. Obećajte mi, da se nećete izidit, da Vom neće ućinit zlo?

Alel. Obećajen, ma nemojte me već uzdorřat ovako. Stuo pensirih⁶ mi pasaju priko glovje; ća to more bit?

M. Zan. Ćoviće bořji, kad propio hoćete da Vom rećem . . . . . ma . . . . . molim Vos kumpore Antoniju dispensajte me,⁷ ostavimo na bondu ovu stvor, jer ne moře bit smanje da se ne izidite, kako bi se izidil i jo i svaki pořteni ćovik.

Alel. Oh! Svijeti Spiridjunu pomoga nas! Dakle ća, da nison jo, pořten? Ako mi vi ne ćete da spjegovjte ovu stvor a jo ću poć u drugoga, ma ja hoću znat svakojoko ća će to reć, i negren ga doma vrogu stope, dok ne zaznon.

M. Zan. Dakle kad ste vi kuntienti, ćujte . . . . . Ma jesu proprio Vam rekli, da nisu komu drugomu?

Alel. Oh! Boře moj! kako nisu meni rekli, ćoviće bořji: kad mi je sin rekal, zove vos, kumpore Antonij Aleluja, oni udij za ovim = Ho Capio = ma na vas glos, znote, da bi bili i gluhi ćuli. Hoćete dakle, da nisu meni referili,⁸ ovu rić?

¹ nije milo ² pustite ³ bora mi! ⁴ ovdje moře biti smijeha! ⁵ dajbudi ⁶ misli ⁷ rijeřite me ⁸ prinijeli.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

M. Zan. Epur me stupisso del quel omo!¹ Dakle čujte: Ho capio hoće reć: lupjež; ma ne somo lupež, nego lupež od korina, od onih lupežih matrikulonih,² u malo ričih, lupež po rodu i po karvi. Za to Vom jo jopet govorim, da mi se mušno čini, da je on to Vami reko, par impossibile,³ par!...

Alel. Tako Vom Zaneta!! Ča mi govorite! Jo lupjež, jo lupjež, moja fameja od lupježkoga roda... Oh! Pasja viro... ča me tuoko⁴ slušat... Jo lupež, jo... Poj govori čejadinu: ne izidi se i ne zabeštimoj.... Mene intanto⁵ gledajte, puoc sad onamo, pak mu zabost (vadi britvu) ovo bokun britvice u čriva onemu tovaru a ne čoviku.

M. Zan. Ma kvjetojte⁶ se čovice; kvjetojte se.....

Alel. Ol on misli da je svak kako on, al se hvala Bogu ne poznaje u Paiz = ča je on a ča son jo = ča je njegova fameja i ča je moja fameja = Prosac a ne čovik! Zoč mi ni reka forvaški tu rič nego latinski, za da jo ne razumim!! bi bi mu jo odgovori onemu projeu da bi mu.... Ol on misli, jer imo četiri smardećih gazetih da je on Buog a da su drugi huncuti i lupeži? Ma dokle mu jo nečinim doćutit ovo lamice,⁷ neću bit miran...

M. Zan. Jeson jo rekol, da će bit tako da ćete se Vi najidot i da će te napunit štumak.⁸ Puste tako Vom bora tran-kvilizojte⁹ se čoviče, al svit ne poznaje ča je on, a ča ste Vi. Govori se: che el rajo de asino no ariva a zielo¹⁰ — a to će reć da kad rove tovor, da ga ne slušaju na nebu. Pustite, ča će Vom riči, ča će Vom on. Restemu da ni niko od Vaših hvala Bogu prido dušu vrogu, kako je njegov did svoju čer, kad je noša žaru punu zlotnih munitih onamó na Slavac. Namuor¹¹ to svak zno. Lipo je bit i bogat, ma na oni noćin ne, ne; jo bi volil bit prosjok i hodit od vrotih do vrotih pitat karitot,¹² neg bit kroy na oni noćin. Pok ne govorte ništa od dobitok lupežkih. Ovako se može facile svak obogatit. Ma duša?.....? Ah! ovode smo. Vi ne znote da on ima kuraja vazet, dvo-naste, petnaste i do dvodeset po sto dobitka? Pitajte ove bidne

¹ čudim se ipak ovomu čovjeku ² prepredenih ³ čini se nemoguće ⁴ mo-ram ⁵ u toliko ⁶ umirite se ⁷ oštrice ⁸ trbuh ⁹ umirite se ¹⁰ revanje ma-gareta ne dopire do neba ¹¹ kao prije amor ¹² milostinja.

naše gripulonte,¹ kako ih on dere! Koje puste pineze je došlo u Paiz s ovim jeneron:² a pok ko se obogatil? Ser Stefan, i još tri četiri užuraja³ a ova bidna čejod koja se skito simo tamo po tarafijermi⁴ i po izulima⁵ po sve lito i dobota po sve godišće, ča je od njih? Siromasi, nevojni, da nimoju dobota čim prihronit svoju fameju! Ovo se zovu veli judi u Paiz a pok vidite ča su. Znote jih po dilima ove škortiga krištjane. Pok još imaju rila ofendit poštene jude i reć ni da su Ho! Capio! da su lupeži. Mene tanto vidite poć onamo pak mu izbrojit sve ove stvori. Ruzi a ne judi!!!!!!!!!!!!

Alel. Puste, puste, meštre Zaneto, nemojte se Vi puno jedit, dobro ste otolie rekli, da kad tovor rove da ga se ne bado.

M. Zan. Ne more se (uzdrman) moj kumpore Antoniju, specjalmente⁶ jo koji son peverin.⁷ Da se je meni dogodilo to, ča se je Von dogodilo, jo bi se precipito⁸ ovega puta. Ma reste⁹ mi, biće i Vom stavi čogod dobitka na tu tristipet fiorinih ča von je žajol?

Alel. Jie, Jie, ma veramiente ni nego jednu molu stvor, ma ča se meni hoje: jo bi voli, vidite, da me je poslo udija ča, neg da mi je opravil ča je opravil.

M. Zan. A koliko Vom je stavil tega dobitka?

Alel. Ah! stavi mi je šuold na fijorin, ma jopet govorim da se meni za sve to malo mori.

M. Zan. Šolad na svaki fiorin? Buškarada? A pak vi govorite, da je to molo stvor, da je to ništa? A znote vi ča će to reć? pari ti se ništa dvonaste posto?

Alel. (začuden) Dvonaste po sto?

M. Zan. Dvonaste po sto, dvonaste po sto, čoviče božji i kako lipo!

Alel. Jie tuo moguće? a oni su mi rekli šuold na fiorin, dokle, jo son svijej kalkulo na 35 fiorinih, tristipet šuoldih dobitka.

M. Zan. Čoviče božji, di vom je glova? 35 šoldih na misec ne miga¹⁰ na godišće; to razumiju i dica. Vi neznote kako ovi baruni¹¹ činidu. Za da se bidna čejod ne pristraši

¹ trgovci striježem ² vrstom ³ kamatnika ⁴ kopnu ⁵ ostrvina ⁶ naročito ⁷ jedovit ⁸ upropastio ⁹ recite mi ¹⁰ nipošto ¹¹ lopovi.

negovoridu joj nidor: daćeš mi dvonaste ol petnaste po sto dobitka, ma daćeš mi šolad, dvo na misec na svaki fiorin, a to dohodi dvonaste, dvosti četiri po sto.

Alel. A koliko bi to jo imo plotit na ovu 35 fiorinih, meštre Zaneto moj, na godišće?

M. Zan. To je facile, činit konat, čekojte jedon cas (užimlje tablicu i pisalicu i množi na glas). Trideset i pet puta dvonaste a to je: jedon put trideset i pet, to je trideset i pet; dvo puta 5 su 10, pišem ništa a nosim jedon; dvo puta tri čini šest a jedon ča som nosil, to ti je sedam. — Potež rigu pa činim sumu.¹ Ništa; sedom i pet dvonaste su jedon ča som nosil i tri to su četiri. Koliko? Četiri fiorina čoviče i 20 šoldih na godišće. Ma to možete razumit i vi po sebi. Čujte: za fiorin na godišće 12 šoldih; za dvo fiorina 24 šoldih; za tri 36 šoldih, za četiri 48, za pet 60 šoldih; dakle za deset fiorinih na godišće je dobitka fiorin i dvodeset solod: za dvodeset fiorinih je dobitka 2 fiorinih i 40 solod: za 30 fiorinih 3 fiorina i 60 šoldih, sad ovamo za 5 fiorinih 60 soldih, to vom je jušto 4 fiorinih i dvodeset solod.

Alel. Jije, je, to je čoro² kako svića kad gori na oturu.

M. Zan. To bi ste mu vi, imali vrotit dobitkom 39 fiorinih i 20 šuoldih a priko dolita 43 fiorinih i 40 šoldih a do tri godišća 47 fiorinih i 60 soldih. Jeste vidili koji su ovo judi? Je son von reko provu istinu otolič, da su ovo ne judi nego škortigakrištjani.³ Pojte se vi fidojte u njihovo prijateljstvo. I to su Vom šier kumpor!!

Alel. Vrozi ga šierkumporali⁴ i njega i kad ga je vidilo moje oko. Pok mogu mu jo ovu prostit i zaboravit? Ah! da bi vidil oči ojutroska izgubit, puoću mu hitit ovo njegovih lupežkih fiorinih, pok ću ga isovat,⁵ ma isovaću ga kako naj gorega projca. Ah! ću će me danas borme, ako me ni nidor⁶ ću. Vidiću jo ča je kuo, jeson juo lupež ol on. Oh! bidon Onte, bidon Onte... Kako bi te on bil zaklo, da nisom duoša ovode. Ne mogu Vom nidor zahvolit muoj meštre Zaneto. Propju⁷ me je Bog nadaha duoć ovode k Vami. Ovamo me gledat zaklat,

¹ zbrajanje ² čorav čovjek ³ čovjek koji odire hrišćane (bližnje) ⁴ glagol od šjer kumpore ⁵ opsovati ⁶ nigda ⁷ uprav.

a tamo mi reć da son lupež. Barun¹ jedon!!!! Ovo je tako ti muora slonega, baš kako su učinili braća Dužević iz Sela, kad su spojali na sri puta jednoga moga borbu,² počeli su mi vikat iz daleka = Ferma³ lupežu: Ah! reću ni jo i ovo, reć.... Ma pripovidaću ni jo i onu, ča ste mi Vi provjali od éerie njihove, ča su doli proždrit vrogu. Kako je ono bilo? provjojte mi jopet, jer nison dobro razumi, kako son bi u parnicu kruto jidon.

M. Zan. Ah! ne proždrit vrogu, čoviće, nemojte se izba-gutit.⁴ Ono je bilo ovako:

Vi znote, da je njihova fameja ostala u jedon put bogata, a ni se znalo ni kako ni čo. Finalmiente, pitoj simo, pitoj tamo došlo se je na znonje, da je did šjer Stefana nošal jednu žaru zlotnih munitih,⁵ tamo nidor⁶ na Slavač⁷ u jednu gomilu. Ma mu se je javol prikazo i govori mu: Dopusti ću ti da odnešes ovu žaru, ako mi obećoješ da ćeš mi posvetit parvu stvor koju ti se prezento⁸ na vrota od kuće, kad dojdeš doma. On mu odgovoril da hoće. Jer imote znat, da je on imol jednoga pasića, koji bi mu svaki put išo inkontro,⁹ kad bi on dohodi doma. Dakle on je pensol¹⁰ da će mu ofrit ovega pasića. Ma invieze on don, kad je doša iz poja, ni mu se prezento pasić, nego éer starijo. I ova éer, čoviće, udija ublidila razbolila se i u malo don umorla, dake svak je govoril da je javal zadovi poradi one žare i porad one promeše.¹¹

Alel. I jo bi reko. A ko nebi reko?.... Oh! takoti ne-bora! i jo se imom sastot s ovima koji imaju posla sa jovlima!

M. Zan. Pok se vi stupijete da Vom je rekal, da ste lu-pež, čoviće ovi su kapoci¹² od svega.

Alel. Ma neka rišpetaju,¹³ koga se imo rišpetat, i neka ne miru svakoga svojjin lojtom, a pok nek stoju s jovlima, ako će lipo i na stuol. Ah! dokle ga ne isujen nimom propju mira ni u duši, ni u tilu.

M. Zan. Imate prov, da je toj moj posal, jo bi ga čapol i za garkjon.

Alel. Ah! grjen éa, grjen éa, jer mi se čini da ću pu-knut, kako corecak ako se ne sfogon.¹⁴ Grjen ga išovat na muoj

¹ lopov ² strica ³ zaustavi se, uhvati ⁴ prestrašiti ⁵ novaca ⁶ negdje ⁷ jedno mjesto u Starom gradu ⁸ prikazao ⁹ u susret ¹⁰ promislio ¹¹ obećanja ¹² kadri ¹³ štiju ¹⁴ ne izvičem.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

mod; ma ću mu jih reć, da mu ih još, ni niko rekal, od kad je živ. Z bogovom meštre Zaneto!

M. Zan. Hote z Bogom kumpore Antoniju.

Alel. Anzi¹ dojte mi onu daščicu, staviću je u vriću, služiće i ona, kumpatite. (baca je u vreću i izlazi).

P o j a v a III.

Meštar Zaneto sam.

Ma znote da se je dobro užeglo ova pasja vira! Da mi se je noć tamo u Sjor Stefana, to ima bit burdil! Ah! prigori bi vidiš žurnotu² prigoril tako mi Muhameda, da mi se je sakrit za vrotu i čut ča će zvatot ono vilona.³ Kapač mu je provjat⁴ onu fiabu⁵ od kéeri ča som mu je jo provijol, jer kad se ovo svita inspiritoje,⁶ ne činidu proć beside za⁷ lambik od glave⁸ nego, boč — kako gre, neka gre . . . . . Oh! ma sad mi dohodi jedna stvor na pamet!!! Per bacco!! nebi iti da mu ono divjoka reče, da san ga jo ovo sve naučil.

Per la Martina,⁹ kapoc je! A onda? . . . . . Epur bi mi bilo žol omrazit se šer Stefanom, jer i jo imom koji put potribu od njega . . . . . vidićeš da son kapoc poć u burdil . . . . . Ah! ma znom ča ću jo učinit. Jo se lipo gren probiré, zatvoriću butigu, pok ako me ko dojde iskat, neka me ne nojde u butigu . . . . . Ako bi on reka šior Stefanu da je s nami govoril, jo ću reć da je sve to folšo,¹⁰ da jo jutroš ni son njanke bil u butigu, nešma lavuro,¹¹ jerbo da nos je Profeta zvo na konsilij od škole¹² od Pargatorija¹³ . . . . . Kako i je, i tad je fata;¹⁴ onda će se Aleluja, inbrojat još i gore (ide).

¹ što više ² nadnica ³ divljak ⁴ pričat ⁵ priču ⁶ pomami ⁷ kroz ⁸ ko-
tao od glave, gdje se misli razmišljaju, kao što se rakija peče u kotlu
⁹ tako ti broda ¹⁰ podmetnuto ¹¹ a kamo li radio ¹² školsko vijeće ¹³ oči-
stilište ¹⁴ gotovo.

ИСТОРИЈА ЈЕДНЕ КОМУНЕ.

(Из успомена старога ђака).

(наставак)

И. Н. Потапенко.

VI.

Неколико лекција из политичке економије.

За две недеље довољно се упознасмо са обавезама чланова комуне.

Две позитивне околности, којима смо стално користили, а то су: грејање и топла, и ако не Бог зна како јака храна, утврдише наше добро расположење према комунском животу. Истина, да је све наше чорбе и котлете (јер даље од овога није се развијао наш јеловник) готовила клисарка. Оно истина, да би се дежурни обично сам собом прихватио посла, али клисарка, кад би видела, како се безобзирно газе кујинска правила, одмах би почела да даје израза својему незадовољству и сама би легла на посао. Пошто је ово било утолико боље по нас, разуме се да нисмо ни протестовали.

Десетого дана наступи један мали прекид: благајник Кирђага изјави, да је заједнички новац потрошен, и да у њега нема више од седам копејака. Феђа, који је међу нама тројицом имао нај више дара, да проникне у суштину ствари, смотрено ће рећи:

— По мојем рачуну, до данас је утрошена само сума, коју смо положили нас двојица и Јагелонов, па и од тога би требало да је претекло не седам копејака, него тридесет и четири.

— Твој је рачун потпуно тачан! — одговори на то Кирђага.

— Али ми претпостављамо да си и ти твој удео положио...

— Е видиш, та ти је претпоставка погрешна.

— Па ти рече, да ћеш претурити твоје џепове, те ће се зар и тамо наћи која мангура...

— И ја сам збиља и претурио џепове, али се није могло ништа наћи...

— То није баш сасвим право...

— Брате, имаш право. То није баш сасвим право. Али дедер ми покажи макар једно једино дело човечје, за које би се могло рећи, да је савршено правично. Таквога дела не ћеш наћи у целој природи. Човек се баш тим и разликује од божанства, што му је сав живот пун грешака и одступања од идеала истине и правде! а само је и једино савршено: божанство!

— Морам признати, да ме то не може да убеди! — рече Феђа.

— Кад то није у стању да те убеди, онда ћу узети друго њешто, што ће бити приступачније твојему грубом схватању. Ти видиш, ми образујемо комуна. А шта је комуна? То је такав облик заједничкога живљења, у којем се све, што може да послужи општој користи, сматра као имовина свију и свакога. На тај начин, сав новац који унесеш ти, или на пример Јагелонов, од онога тренутка кад је ушао у општи фонд, престао је бити твој и Јагелоновљев, он је постао заједнички, општи, т. ј. он није ни за длаку у већој мери твој и Јагелоновљев, него што је мој. Разумеш ли? Ето тако ствар стоји. Ја видим да ти ваља проучити политичку економију. А осим тога, узми на ум још и ово: мени сад некако не иде најбоље, а теби иде добро, — ето ти имаш да преписујеш; за тај препис ти можеш данас да добијеш две рубље и четрес копејака. Е али, колико сутра, може све тумбе да се обрне, теби може да престане ићи добро, а мени може одједампут да пође на боље; онда ће у благјаци бити мој новац, а ти ћеш га сматрати као свој. Схваташ ли сад?

— Опрости што сам био неправичан! — рече Феђа. — Али опет зато не разумем, како да у каси остане само седам копејака, а не тридесет и четири.

— И томе има разлога. За двадесет и четири копејке купио сам дувана, а за три папира, што је онет својина комуна.

— Али то само ти пушиш...

— Зато што нико од вас не пуши; али ја опет велим, — то је својина комуне и свако од вас има право да пуши тај дуван.

Морадосмо се задовољити таквим објашњењем. Феђа оде и добије за преписивање две рубље и четрдесет копејака, унесе их у комунску касу и тако је живот комуне био за неколико дана обезбеђен.

Прилично су се непријатно показале наше импровизоване сламњаче. Слама покривена чаршавом непрестано моголила испод њега и падала на под. Осим тога, сухе, оштре сламке, пробијале су кроз чаршав и боцкале нас по телу. Кирђаги беше жао, али налазаше да је то неизбежива погодба шпартанскога начина живота.

— Ја бих радо уступио једноме од вас мој кревет с мотроцем, — говораше: — али клисарка ми га је дала само тако, да нико други на њему не спава, него само ја сам. Пошто је на њему спавао њен покојни клисар, она мисли да само лицу духовнога реда приличи, да и даље на њему спава.

Што се тиче лекција из политичке економије, њих смо добили од Кирђаге неколико. Једнога је вечера, на пример, морао негде да изађе. Време беше мочарно. Ојужило, па се снег опет улицом претворио у житко блато. Кирђага набије шубару, навуче огртач, па онда стаде преко својих грдно великих чизама, да навлачи сразмерно мале каљаче Јагелоновље. То је био један једини пар каљача у нашем стану. Што се мене и Феђе тиче, ми смо о њима само сањали.

Јагелонов опази то, па да се зарани.

— Шта то радите? — упита.

— Навлачим каљаче. Очевидно! — одговори Кирђага.

— Па то су моје каљаче! — викне Јагелонов, који је своје каљаче јако ценио, јер се бојао назеба.

— Пријатељу, ништа овде није ни твоје, ни моје! Овде је све заједничко, па следствено — и те су каљаче комунске.

— Али оне нису за твоју ногу! Оне ће се на твојим чизама распасти! — са ужасом ће рећи Јагелонов, гледајући како се Кирђага свом снагом напреже, да преко својих чизмџина навуче његове каљаче.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

— Е, то је баш глупо, што купујеш тако мале каљаче. То је доказ да су у тебе још дубоко укоренењени експлоататорски инстинкти. Ја вам, господо, предлажем, ако би ко од вас у будуће смерао да купи каљаче, онда нека изабере такве, да буду за свачију ногу. Иначе, каква смисла има комуна? У комуни треба држати само такве ствари, које су zgodне за сваког...

И каљаче се Јагелоновљеве спасу захваљујући једино томе, што су биле и сувише мале, те их Кирђага не могаше никако да навуче.

Други пут сам добио ја још убедљивију лекцију из политичке економије. Као што је већ познато, цела наша гардероба беше повешана по свима дуварима о велике клинце, које је сам Кирђага укуцао. И мимо комунистичких назора које нам је Кирђага тако брижљиво утуривао у главу, ми смо опет допуштали, да може бити бар неке сенке својине. Свак је имао свој дувар, на коме су висиле принадлежности његове гардеробе.

Кирђага немађаше својега дуvara, пошто у њега не беше апсолутно ничега. Чак је чаршав, јастук и јорган узео од клисарке, која је њему у опште наклоњена била.

Једне недеље изјутра, кад смо се сви облачили, опазимо необичну појаву: Кирђага скинуо са себе кошуљу, ону исту на којој су груди биле црвено везене, па је баци на патос. То беше први пут да је тако урадио, јер је дотле ту кошуљу непрекидно носио, и дању и ноћу. Тако добисмо прилику да уживамо у његовом здравом, мускулозном телу и рутавим грудима.

Затим устаде, па подбочивши се, приђе дувару на коме је висила гардероба Јагелоновљева. Пажљиво је разгледао сваку ствар, и кад није нашао ништа што би му се свидело, он крене даље Феђиној гардероби. И њој је такву исту пажњу поклатио, али је и код ње остао незадовољан. Сад дође ред и на моју скромну тоалету, и ту је, на моју несрећу, али у оно доба, у славу комунистичког принципа, на највиднијем месту висила кошуља, са косо исеченом, шарено оперваженом јаком. Па како је Кирђага волео све што је шарено, сасвим је природно, да му се поглед зауставио на тој кошуљи, и он је, пруживши своју ручерку, скине с јексера.

Мени је врло добро било познато, да при комунистичком начину живота немам права сматрати ни једну ствар као своју властитост, али, како су у мене, нема сумње, још били укоренењени експлоататорски инстинкти, ја и нехотице викнем:

— Камо ћеш са том кошуљом?

— Хоћу да је обучем! — одговори Кирђага. — Ова је већ и сувише прљава. Има већ три недеље како је носим!

— Али ја сам и сâм хтео да је обучем...

— Јест, али је мени прво пала та мисао у главу, следствено је и право на мојој страни!...

— А по чему ти као знаш, да си прво ти пао на ту мисао? Ја сам још јучер мислио, да је данас обучем...

— То је лако могуће. Али, пошто сам је већ обукао, — прогунђа Кирђага, свечано навлачећи моју кошуљу: — ти ми је ваљда не ћеш здерати с леђа!...

Последњи део овога периода изговорио је, кад му се глава већ промолила кроз јаку моје кошуље и кад је кошуља већ на њему била. Мирно, без журбе стане закопчавати јаку, па онда и рукаве, и за све то време поучљиво говори:

— Ах драги моји, како је то дубоко у вас усађено ћифтинско васпитање. На сваком кораку морамо да се враћамо принципима комунизма, на које ви никако не можете да се навикнете. Што се мене тиче, мени не достаје једно само, а то је, што ничега немам. А кад би у мене ма чега било, верујте да бих вам леп пример показао. Али ја се надам, да ће се моје прилике поправити. То мора наступити...

Отворено признајем, осећање које сам ја у себи угушио, беше негодовање. Осим кошуље коју сам имао на себи, имао сам још две; и ону, што је изабрао Кирђага, нај више сам волео; њу сам баш хтео да обучем те недеље. Сасвим је лако могуће, да би се у мени нашло довољно буржоазности и експлоататорског инстинкта, те да се с песницом заузмем за нај милију кошуљу моју, да је почнем отимати од Кирђаге, али је он тако вешто прометнуо главу кроз јаку од кошуље, да ја нисам ни стигао да се одлучим на тај корак, а већ је све било готово.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

Епизоде таквога рода бацале су сенку на колорит нашега живота. Било како му драго, тек нас тројица смо, овако или онако, плаћали свој удео за издржавање комуне. Ја и Феђа понешто смо зарађивали преписивањем, а Јагелонов је давао својих седам рубаља, које је добивао од матере. Кир-ђага није баш ништа привређивао, те је тако живео о нашем трошку.

При томе, он је имао страховит апетит, јео је више но сви ми, а поврх свега још је и пушио о трошку комуне.

На први дан Божића 1889.

Милош М.

уз цигар духана !

Духан човјеку разабире туге,
то је медицина, којој нема друге !

Спавам спавам и боим се,
Да се тргнем из тог санка !
И погледам бело лице,
Веселога ведрога данка !

Јер од санка дубокога
Бољег дара свету нема !
А зором се мисао рађа,
И на нову борбу спрема !

Зашто Боже да су кратке
Ове тихе благе ноћи !
Зашто зора да имаде
Такве снаге такве моћи ?

Руменило зоре бајне;
Што просипље зрачак слатки,
Тјеши мене и говори:
„Тако живи човјек сваки“ !

Све под небом што но дише,
Све што црну земљу газе,
Боље среће оно није,
Све по једној иде стази !

GIOSUÈ CARDUCCI kao pjesnik.

Prof. W. bar. Ljubibratić.

Carducci je umro! Ove se žalosne riječi raširiše brzinom munje po cijeloj Italiji, odjeknuše po svuda u civilizovanom svijetu, napunjavući tugom i boli srce svih onih, te poznavahu velikog Učitelja. U njemu izgubi moderna Italija naj većeg svog pjesnika, Evropa naj znamenitijega liričara, Bologna svoga obljubljenog učitelja, koji je za skoro četrdeset godina sa svoje učiteljske stolice pred oči zanešenih svojih učenika dozivao slavnu prošlost naroda svoga. Kao čovjek i pjesnik, u umjetnosti i životu, bijaše svome naraštaju izgled starih latinskih vrlina, izgled postojanosti i značaja. Njegova djelatnost na polju poezije i književnosti zaprema skoro svu zadnju polovinu devetnaestoga vijeka. A kad mu fizična slabost ne dopusti da dalje razvija onu tako plodnu djelatnost pjesnika i historičara, trebaše samo dozvati u pamet, što je učinio, što je izveo, a da se uvjerimo da je njegovo ime već zabilježeno na vječnim stranicama slave.

Dijete još zaljubi se svom svojom dušom u knjigu, a ta ljubav ogrijavaše njegovo srce skoro sve do smrti. Ljubio je knjigu, jer mu pričaše o slavnoj prošlosti naroda, jer mu govoraše o neprolaznim djelima onih, čije kosti spavaju san samrtni pod svodovima *Santa-Croce*.

Mladiću se prikaza život duga, ljuta borba. Uvijek ostade na svojem mjestu, boreći se ljutim oružjem svojih *Jamba* i *Epoda*, ubojitim oružjem svoje hladne proze protiv svega, što bijaše odurno, podlo, čovjeka nedostojno.

Kao učitelj posveti sve svoje sile odgoju i naobrazbi onih, te imadahu da kasnije nastave njegov rad, budeći duh naroda, dižući narodni ponos, šireći moral među narod. Znajući, da samo plemenito i temeljito naobraženi ljudi mogu djelovati na pojedinca, a i na cijeli narod, govoraše često puta svojim uče-

nicima, da toli u javnom, koli u privatnom životu uvijek ljube, uvijek se bore za pravednost, za istinu: temeljne tačke narodnog blagostanja.

Kao pjesnik utjecao je dosta na politički život Italije. Njegovi stihovi bijahu živa vatra, te upaljivaše srea svih Talijanaca u doba, kada ljubav za domovinu bijaše kažnjena tamnicom, progonstvom, smrti. Njegova Muza poticaše Talijance na boj protiv neprijatelja, koji još uvijek gospodovaše u nekim krajevima Italije:

Fino al dì, verdi retiche vette,
Che su voi splenda l' asta latina,
Sciagurato chi pace promette,
Chi la mano a la spada non ha!
Presto in armi! l' antica rapina
Ceda innanzi a l' eterno diritto!
Come Amazzoni ardenti al conflitto,
Presto in armi le cento città!

Kao dobar duh postavi se uz bok junaku Garibaldiju, potičući ga, da oslobodi Italiju, da osvoji Rim. I bio bi klonuo Garibaldi, da ga nije hrabrila i krijepila pjesnikova muza, koja mu predočivaše žalosno stanje domovine, u kojoj tuđinci po volji gospodovašu:

Or tu primo a spezzar nostre ritorte
Corri, sol del tuo nome armato e cinto.
Vola tra i gaudi del periglio, o forte:
Vegga il mondo che mai non fosti vinto,
Nè le virtù romane anco son morte.

Kad se Italija oslobodila i ujedinila, pjesnik doživi teško razočaranje. Tomu ne bijahu povodom niti izgubljene bitke, niti nestalnost i neodlučnost onih, koji bijahu pozvani da upravljaju kormilom države, tomu ne bijaše povodom niti nesloga između onih, koji prije složni u radu, složni u težnjama, složni u cilju, umirahu za slobodu domovine, a umirući moljahu Stvoritelja, da Italiju povrati Talijancima:

A i morti, a i vivi, pe 'l fumante sangue
da tutt' i campi,
per il dolore che le regge agguaglia
a le capanne, per la gloria, Dio,
che fu ne gli anni, pe 'l martirio, Dio,
che è ne l' ora,

a quella polve eroica fremente,
 a questa luce angelica esultante,
 rendi la patria, Dio; rendi l'Italia
 a gl' Italiani.

Pjesnik očaja, njegova duša zaevili, videći, da pokoljenje, koje bijaše baštinilo domovinu ujedinjenu i slobodnu, ne bijaše dostojno učinjenih žrtava, jer bijaše moralno propalo, jer ne imadaše onih kreposti, te resijahu mu pradjedove. I videći to zavapi tužnim glasom:

Oh non per questo dal fatal di Quarto
 Lido il naviglio de i mille salpò,
 Nè Rosolino Pilo aveva sparto
 Suo gentil sangue che vantava Angiò!

Uvjeren, da jedino republikanski sistem može podići Italiju do prvašnje moći i slave, posveti svoju pjesmu republikanskoj ideji. Kao republikanac radio je od ujedinjenja Italije sve do svoje smrti. Jedino Kraljici Margariti pođe za rukom, da svojom ljepotom, svojom dobrotom i plemenitosti duše predobije za sebe njegovo srce. I Carducci, koji je u dnevima teške kušnje opjevao bijeli križ Savoje, pozivljući sve Talijance, da se sa-kupe oko te svete zastave, Carducci, koji je zanosno klicao, kad se garibaldinske čete spremahu u boj:

Noi, progenie non indegna
 Di magnanimi maggiori,
 Noi con l' armi e con i cuori
 Ci aduniamo intorno a te.
 Dio ti salvi, o cara insegna,
 Nostro amore e nostra gioia!
 Bianca Croce di Savoia,
 Dio ti salvi! e salvi il re!

Carducci otvori svoje srce nježnim riječima i iskrenom zanosu kraljice za njegov rad, te joj posveti jednu od naj ljepših svojih oda, klanjajući se njezinoj ljepoti, njezinoj materinskoj brizi za narod sav:

fulgida e bionda ne l' adamantina
 luce del serto tu passi, e il popolo
 superbo di te si compiace
 qual di figlia che vada a l' altare;

con un sorriso misto di lacrime
 la verginetta ti guarda, e trepida
 le braccia porgendo ti dice
 come a suora maggior „Margherita!“

Skoro od mjesec dana krije prosti grob u certozi od Bologne kosti ovoga velikoga pjesnika. Italija se još nije snašla od teškog udara, Italija još uvijek žali gubitak svoga najvećega sina. Ona plače, svijetu očituje svoju ogromnu bol, a time iskazuje pjesniku svoje štovanje, svoju ljubav. A to je Carducci i potpuno zaslužio. Njemačka, koja je ponosna, jaka, ujedinjena podigla glavu ispod ruševina, te na nju nagomilaše ljuti udarci Napoleonovih mačeva, Njemačka ima u Teodoru Körneru pjesnika-vojnika, koji je na polju slave ostavio svoj mladi život, boreći se za slobodu zemlje, te bijaše kolijevka njemu i njegovim. Ponositi hrast na pomolju sela *Wöbbelin*, gdje počivaju kosti hrabrog trubadura, postade mjesto pokloničko svih Nijemaca. Tako će biti i od pjesnikova groba u Bologni. U časovima radosti, u dnevima kušnje Talijanci će hoditi na poklon u Bolognu, da se na pjesnikovu grobu pomole, da nadu okrepe, da traže utjehe. A pjesnik će se iz groba javljati, jer i u smrti ostaje za Italiju ono što je bio za života, njezin dobri genij.

(nastaviće se).

NAD GROBOM FRANČESKA PETRARKE.*

* * * Giosuè Carducci * * *

Preveo Špiro J. Gerun.

I.

Bilo je to u godini 1353., kada Frančesko Petrarka posljednji put pobježe iz Avinjona i rimskog Dvora bez oprostaja s papom Inoćentijem VI., koji ga držaše za vrača, i kad opet sa mandinevarskih visina zapazi golemi prostor lombardske ravnice, koja se, ispresijecana ponositim rijekama a načičkana gradovima i selima, zelenila u proljetnjem sjaju, a po njenim se livadama ljupko osmjejkivalo majsko sunce. Razdragani pjesnik raširi ruke prama otadžbini a iz grudi mu se izviše veoma tople riječi u njezinu slavu. Bješe to izliv pjesničkog patriotizma a iz grudi takova pjesnika, koji se punim pravom može nazvati obnovitelj i gajitelj onih umjetnosti, koje Italiju u renesansi učiniše učiteljicom svijeta. On izlazi iz sumornih i ledenih tmina srednjevjekovnih i sa lisnatog brežuljka posmatra doba obnavljanja a laki povjetarac novih vremena igra mu se oko lica, orošena suzama ljubavi i zanosa za otadžbinu, za pronađene umjetnosti, za slavu starine, koju gleda gdje se širi u budućnosti; njegova slatka, slavna i sveta Italija prostire se u svojoj veličini svojoj oko njega...

. . . . . te laetus ab alto
Italiam video frondenti collae Gabennae,
Nubila post tergum remanent, ferit ora serenus
Spiritus et blandis assurgens motibus aër
Excipit. Agnosco patriam gaudensque saluto:
Salve pulcra parens, terrarum gloria salve!...**

* Ovo donosimo kao primjer Kardučeve proze.

** . . . . . sa visokog lisnatog brežuljka gabenskog veseo gledam Italiju. Za ledima ostaju oblaci a vedar duh obasiplje me i vazduh pokretima prožet. Poznam otadžbinu i s veseljem je pozdravljam: Zdravo lijepa roditeljice, slavo zemalja zdravo!

Punanih pet vijekova prohujalo je od smrti pjesnikove, pa dok se sva Italija, ispunjena zahvalnošću i poštovanjem, sakuplja oko njegova groba, da učini pomen jednome od svojih narodnih patrijaraha, dotle se svi kulturni narodi evropski hvataju u isto kolo, da počaste uspomenu oca renesanse i pjesnika...

II.

Kao pjesnik talijanski Petrarca, ako se i udaljuje od klasičnih starina, koje ipak susrećemo u svim njegovim ostalim djelima, opet se ne udaljuje manje ni od srednjeg vijeka. Sa svojim lirskim pretečama Provanse ima za predmet zajedničke neke zgrade, po gdje koje forme; u ostalom njegova poezija nije pjesma viteškog sklopa jednog Ventadura ili Danijela, niti je skolastička pjesma ili narodna balada jednog Kavalkantija, pa nije ni mistična ili alegorska pjesma Aligijerova. Ovaj mladić, koji luta po poljima osamljen i zamišljen izbjegavajući tragove ljudske i, kao omirski Belerofonat, kidajući svoje rođeno sree, ne pristaje ni iz daleka u feudalne dvornice ni u trubadurske zabave; šta više, rekao bih da naliči nešto malo Verteru. Izašao je za rana iz elegantnih i strogih ali odveć zatvorenih loža škole u Bolonji i Fiorenci pa regbi da iskazuje zametak Arol-dova nespokojstva. Ovaj čovjek, koji je obigrao unakrst Francusku, Belgiju, Njemačku, britanski Ocean, španjolske obale i sve gradove Italije, stade da piše jedan latinski spjev u Valchiusi a nastavlja ga u Selvapiano, započinje jednu pjesmu u nekoj tvrđavici u rimskoj ravnici a dovršuje je na visovima irlandskim, bere, kao gorsko cvijeće, sonete kraj ardenskih bukava a mili mu se, da ih razaspe, kao ružino lišće, po plovnim rijekama Rajni, Padu, Ronu i Durancu. Ovaj pjesnik, koji u nadi za slavom i ljubavi, u svijetu mladosti zamijeni jednog lijepog dana bučan život u Avinjonu sa malo prijatnom samošćom u Valchiusi, koji postade pustinjač, da lakše može ispiti-vati sve tančine svoga bolesnog srca i žalosnom nasladom pratiti u vječito promjenljivoj ogledalu prirode strašila svoje ljubavi i melanholije; ovaj pjesnik, velju, nije nikakav crkveni pustinjač, ali ima neke daleke sličnosti sa Obermanom i Renatom. Ne treba se zaista dalje zalijetati u ovaka isporođivanja,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

koja nijesam ja prvi postavio; dovoljno je samo naglasiti, da je Petrarka bio prvi onaj, koji je osjetio i uradio ono, što stari pjesnici ne uradiše, ono što Hristijanstvo ne dopuštaše inače već u smislu asketskog mučenja, koji je, biva, osjetio, da svaka duša kojega bilo individua može imati svoju istoriju baš kao i ljudsko društvo, da se u svakom času života može razviti poema, da kakva god, i malena zgodna, ako ima duga odjeka u čovječjem sreću, može ga imati i u lirici: hoćemo da kažemo, da je Petrarka bio prvi onaj, koji je estetski raskrio koprenu sa svoje savjesti, ispitao je i analizovao; tako radeći skrenu pažnju na pravo i duboko značenje svoje elegije, koja je: razmirica između konačnog čovjeka i beskonačnih njegovih težnja, između onoga, što se može osjetiti, i idealnog, između čovječjeg i božanskog, poganstva i hristijanstva.

Ali Petrarka nije klonuo, već stade da plemenito izbavlja ono, što je čovječanstvo, iz veza teoloških, u koje ga bješe okovao srednji vijek i on ga podiže, okrijepi i oporavi od one utopije božanskog, u koju ga je mističnost odgurnula bila. Prije njega, izuzmimo nacionalnu i socialnu epopeju, umjetnost stajala između dvije granice, ili bolje, između dvije provalije: svetosti i grijeha, asketične besvjestice i surovog materializma; u sredini, kao nezgodan i opasan most, stajala ili viteški ili skolastički kompromis između te dvije protivnosti. Petrarka uvidje, da priroda nije osuđena, da nije odvratno ono, što se čovječanski začimlje u čovječjim grudima, da je lijepo svakako dobro, da život ima svoj ideal, da se duša oplemenjuje sama od sebe idealizujući samu sebe; i uzdignuvši se nad uvjerenjima i kompromisima, podiže, kao svećenik naporu, svoje sreće hristijanskome Bogu i uzviknu: Oče, blagoslovi!

U njegovoj poeziji ostaje za navijek vjerska drhtavica i razmirica davajući joj neku ljupkost, sjētu i istinu, ali je suština pjesme ta: s jedne strane pjesnik, oplemenjujući malo po malo svoju strast uzimlje kao ideal ono, što se može osjetiti, a pokazuje ono, što je čovječansko; s druge strane opet, ne kažem, da ponizuje ali svakako približuje nama ono, što je božansko, stavlja ga na stranu naših osjećaja, te ga humanizuje. Takav bješe estetski proces renesanse u Italiji, koji je glavom Petrarka pokrenuo; reforma ga prekinu i razmirica

zgodnih zapjevaka u očajanja, bez straha. Tako zamisljase cvijet... Smrt Laurina izazvije vedru kose otrže rukom zlatan djela... Tada Smrt iz svoje plave kose otrže rukom zlatan uspavljuje; nema više onih trivijalnih simvola ni strašnih pjesmanja kao grčka Jevtanasijsa, koja razriješava, oporavlja i i narodnim pjesmanama; — ta smrt prikazuje se u Petrarčinim grvljiva ljšina u afreskima, bareljefima, legendama, erkvenim kostur, koji igra, namrgodena i sarkastična nakaza, istruila i kao svojom rodenom atmosferom, obavlja ovo kukavno doba; rekli da ne zna za pakao. Smrt, koja svojom tamnom sjenom, On pomnije davola teško i kao s nekim okolišanjem, isto biste one uzase, koji srednji vijek učinise nesrećnim i zatućanim.

Kad je tako opet podigao prvodu, pjesnik nastjera sve posvećena u osjećaju života.

Ija i feudalnih dvornica, na posljedku ipak ponosi, da je opet proklesava, iza tolikog pjesnavog zadaha iz manastirskih izazivaju isti utisak kao i priroda, koja se iza toliko asketskih ostaju uvijek novi, dišu svježim i mirisavim dahom proljeća, vjuge carstvo ljubavi. I posije tolikih podražavanja ovi opisi sa stabala, to je lišće svu obavija i kružeci vazduhom obja forme: ona sjedi na obali svoje rodene rijeke a kisa lišća sipa iskre, evjueće se raspravlja trazeći tragove ljipe noge i krasne u mrkoj sjeni hrastova, a po vazduhu oko nje vreaju divne onaj sveti ogranj, što ga zapališe ove nevine oči. Ona sjedi u tama, koje se lako prelijevaju u tihl tok vokala, pa kad hoće što se vije kroz sonete. Kad ona skrene oči na stranu u stro- stovima: vi ih gledate i osjećate, kako ih potresa milje muzike, Injaju se za aprilskih vjetrova u cvijecu a pod debelim hra- nego ljedna boginja na stolu (ciotlovu. Njezine plave vlasi le- ni boje ni lica, Laura sjaši i kreće se u pjevaniju mnogo bolje pravoga lica nemaju: posije teološke Beatrice, kod koje nema Posije trubadurskih žena, koje imaju mnogo boje u licu, ali ljudski, nego što je to uradio Petrarca u licu svoje Laure.

Ni sami Rataelo ne bi bolje naslikao idealni preobrazaj nac, stoji u sredini između Virgijija i Rataela.

ronova i Leoparidjeva. Petrarca, i duhom u mislju, vas Talija- zapoće još žesća i očajnije: odatle Verter i Renat, poezija By-

smrt i Platon, tako bi je opjevao i Sofokle pod maslinicima Kolona ili na obali Ilise. Slike ljepote sakupljaju se oko nje, kad je na umoru, slike sjaja odsijevaju u onim žalovitim stihovima; veoma slatki i meki glasovi talijanskog jezika udešavaju se u neiskazanu harmoniju, koja navješćuje mir; divlja tereina postaje nježna kao mirisavi zumbul, da bi otpočinula na idejama pjesnika, koji je na umoru...

... Morte pareo bella nel suo bel viso...¹

Međutim vizantijski raj, vas ispunjen golemom i ukočenom slikom vječnog Oca, otvara se ideji pjesme i ta uzvišena slika iščezava Bog zna kojim načinom: raj Božanske Komedije, prazna pustoš teološke svjetlosti, gdje su pojedini duhovi odjeveni u mistične forme kola, orlova, krstova i ruža, sve se to najedared smanjuje, sužuje i ispunjava divnim vizijama, koje osvjetljaju zemlju. Anđeli se gomilaju oko toga novog dolaska ne kličući „Osana“ nego ispunjeni „di meraviglia e di pietate“² a ona ostaje žena u „si paragona pur coi più perfetti“;³ ne nagli ona, da utone u blaženu viziju nego

„ad or ad or si volge a tergo
mirando se io la seguo,
e par che aspetti...“⁴

Pa kad u snovima otkriva pjesniku svoju sreću, koliko li je čovječjeg, šta više, ženskog u toj sreći! „I' son colei che ti diè tanta guerra“⁵ — time se ona ponosi; „compìe mia giornata innanzi sera“⁶ — tako jadikuje; — „te solo aspetto e quel che tanto amasti è la giuso e rimaso, il mio bel velo...“⁷ i tad se tek pojavljuje začetak i izjava čovječjeg: Laura djevojačkim osmijekom saginje svoju plavu glavu prama ovoj planeti, gdje bijaše kao žena lijepa i svidaše se, a svojim ru-

¹ Smrt izgledaše lijepa u njezinom lijepu licu.

² Čudom i sažaljenjem.

³ I ispreduje se sa naj savršenijim.

⁴ Čas po čas okreće se natrag gledajući, idem li za njom i izgleda kao da čeka.

⁵ Ja sam ona što ti navuče toliko bitaka.

⁶ Svrših svoj dan prije večeri.

⁷ Tebe samoga čekam, a ono što je tebi bilo milo, tamo je stiglo i ostalo, moja lijepa koprena...

žičastim, malenim prstom pruženim između raja i zemlje, dok određuje tačku za sjedinjenje naturalizma i idealizma pjesnikova i za jedinstvo radnje u oba dijela pjesme, kako li tek primiče ovom svijetu treće nebo apostola Pavla! Pred tako nečuvenom izmjenom raja Svetih Otaca shvaćamo ono, što je Ferari nazvao: „nevina izdaja, koju je Petrarka učinio srednjem vijeku.“

Malo po malo i pjesnik stade da nazire tu izdaju, tada tek nastade razmirica između čovjeka božanske milosti i čovjeka svjetskog, između hristjanina i poganina, između srednjeg vijeka i renesanse. A ta razmirica ne nade nigdje življeg izraza od onog u posljednoj pjesmi, toj naj ljepšoj poeziji, što se ikada izvila iz krštenih grudi Bogorodici. Ovdje se optužuje razmirica u dvostrukom obliku, u dva različita tona, dvije rijeke koje ispunjavaju pjesmu a ne smiješale se. To je himna i elegija: sve što je teologija razlagala o Bogorodici, sve što su Oci od Avgustina do Bernarda smislili u njezinu slavu, svi pridjevi, koje joj pridijeva erkva vjernih, sve je to u himni stavljeno u uzvišene, svečane, prijatne i klasički savršene stihove; u elegiji bujica plača teče pred onim hramom, što se diže tako elegantno i premeće pred nogama Bogorodice sve ono, što je umjetnik ljubio, želio i podnosio, sve čega se on sjeća i boji. Klečeći na koljenima u svojoj sobici u Arkvi, pred Giottovim Bogorodičnim likom (koji ostavi kao divan i prijateljski dar gospodaru Padove) spominje on divne dane mladosti, ljubavi i slave, pa, osjećajući da su oni prohujali u nepovrat, okrivljuje ih ispraznošću i grijehom i širi ruke svome zadnjem utjecištu, koji je: „Vergine dolce e pia“. ¹ Ali malo po malo zapazi, kako u svetome liku sijevaju i miješaju se potezi Izabrane Majke i Laure i uskliknu:

„Tre dolci e cari nomi hai 'n te raccolti,
Madre, figliuola e sposa . . .“ ²

a okrenuvši se Majci Božjoj pjeva:

„Che se poca mortal terra caduca
Amar con sì mirabil fede soglio,
Che dovrò far di te, cosa gentile . . .“ ³

¹ Djevice slatka i pobožna.

² Tri su slatka i draga imena u sebi sakupila: Majka, ćerka i nevjestica.

³ A ako običavam tako čudnom vjerom ljubiti ovo malo smrtno zemlje, što ću učiniti s tobom, prijatna stvari?

Iz tog izvora skrušenja teče kroz one stihove tako bistra, čista i harmonična bujica veselog zapijevanja, da pjesnik ne izgleda da se u tolikoj mjeri pokajao koliko bi to on možda htio. Ne ću da ponavljam da se u Petrarkinim rimama Bogorodica pretvorila gotovo u hristjansku Veneru, kao što je u pjesmama latinskim Isus postao Apolon, ali je bez sumnje Petrarkina Bogorodica različita i odveć daleko od „Mater dolorosa“ Jakova od Todija i od „nebeske žene“ („donna del cielo“) kojoj je Dante upravljao mističnu himnu kroz usta Svetog Bernarda. Kao što je Afrodita, na zazivanje pjesnikinje s Lezba, na svojim kolima dolazila i pitala djevojku: »Ko te vrijeda, Safo?« — tako pri pojedinim mjestima u Petrarkinoj pjesmi čisto izgleda, da će se i djeвица ljese, vjerujući slatkim tajnama a potresena jadima prikazanim tako plačnim žarom, otrgnuti sa stola Giottova, da otare suze hrišćanskom pjesniku.

I srednji vijek bijaše zaista izdan...

(nastaviće se)

S u z a.

Vladimir Šiffer — Zagreb.

Tvoje je oko kô sjena,
 Neke daleke boli.
 Rad' koje se šutljiva mnoga
 Suza niz lice proli.

A ti ko da sklapaš tiho,
 Umorne vede tvoje.
 I puštaš mi glavu na lice,
 Nudeć mi usne svoje.

A vani već magle guste
 Gube se zapadu svome.
 — Ja s tvojom bi suzom plak'o
 I plaćuć umr'o s njome...

TRISTOTA OBLJETNICA SMRTI MIHA PRACATA.

1. Njegov testamenat.

(nastavak).

Priopćio i preveo A. Pavlič.

Die 28 Julii 1607.

Pietro di Bartolomeo Bonazza Test.^o prodotto, et const.^o inanzi li S.^{ri} Consoli: capo q.ⁿ Vladislavo de Menze, et suoi hon.^{di} Colleghe q.^m Martolica Cerva e q.^m Luca Mar.^o L.^a de Bona mon.^{to} giur.^{to} et ins.^{to} sopra il p.^{to} Cap.^{lo} disse. Prima sei giorni che q.^m Michele Prazzati morisse, essendo io andato in casa sua quì in Ragusa a visitarlo amalato in compagnia di q.^m Pietro Gio. de Giorgi, di q.^m Vito Nic.^o di Gozze, Vincenzo Luchseich, e Scipione d' Andrea, tutti come Confrati di S.^{to} Rocco, et havendo trovato d.^o Michele sano di corpo giacendo in letto fra gl' altri ragionamenti disse che egli si trovava havere in mano di Alessandro Ruspoli di Roma tre milla, ma non mi ricordo se disse che erano ducatti, o scudi, pure disse che d' essi appariva la partita al suo Libro, e che però lassava la metà di detti tre milla, cioè mille cinquecento ai R.^{di} Sacerdoti di Sta Maria di Ragusa, et altra metà alla Confraternita di S. Rocco di Ragusa soggiogendoci che i detti denari si pigliassero in tempo, et tantum dixit. Inter.^{us} de C. S. per modum ut sup. De loco et tempore, ut supra. De Conbus de se et de pnom.^{tis}

Pietro Gio. de Giorgi Test.^o prod.^o et const.^o ut supra m.^{to} giur.^{to} et interrog.^{to} sopra il primo Capto disse. Essendo io andato come uno de i Confrati di S. Rocco, insieme con gl' altri deputati della detta Confraternità, a visitare Michele Prazzati quì nella Città in casa sua dove giaceva infermo, ma sano della mente, fra l' altre cose che parlò con noi ci disse: Io mi trovo havere in mano d' Alessandro Ruspoli di Roma, come appare al mio

libro ducatti tre milla, però la mità ne lasso alli R. R. Sacerdoti di Ragusa, et altra mità lasso alla Con.ftà di S. Rocco, e ci replicò più volte che li dovessimo pigliare con prestezza et tantum dixit. Interg.us de causa scientiae, loco, et tempore ut supra.: De Con.bus, de se, de q.m Nicolò de Gozze, de Vin.^o Luchseich, de Scipione d' Andrea, e de Vizza moglie di d.^o q.m Michele, e de Vincenzo Balach.

Scipione d' Andrea Test.^o prod.^o et const.^o ut supra mon.^{to} giur.^{to} et interrog.^o sopra il. p.to Cap.lo disse. Io come Confrate deputato della Confrà di S. Rocco, andai in compagnia di altri deputati a visitare q.m Michele Prazzati in Casa sua quì nella Città prima sei o sette giorni in circa che morisse, et havendolo trovato in letto amalato, ma sano della mente, dopo alcuni ragionamenti fatti con lui ci disse a un certo proposito del d.^o ragionamento, dovete sapere che n' ho lassato duc. tre milla i quali mi trovo avere in mano d' Alessandro Ruspoli di Roma, cioè alla n.ra Con.ftà di S.to Rocco ducati mille cinquecento alla Con.ftà dei RR. Preti di Ragusa, come appare al mio libro; però procurarete d' haverli in ogni modo, et tan.um dixit. Inter.us de causa scientiae R. p. modum ut sup.^a De loco et tem.^o ut supra. De con.bus de se, de q.m Pietro Gio. di Giorgi q.m Vito Gozzi, Vin.^o Luchseich, e Vizza Consorte di d.^o Prazzati.

Vin.^o di Nicolò Luchseich Test.^o prod.^o et const.^o m.to pr.^o et inter.^o sopra il p.mo. Cap.lo disse: È vero che il q.m Michele Prazzati mentre io come Con.fte deputato dalla Con.ftà di S. Rocco era andato in casa sua, dove giaceva amalato, ma sano di mente prima sei gioni in circa che morisse, ei disse fra gl' altri ragionamenti che fece con noi, ei disse sappiate che io mi trovo avere in Roma in mano d' Alessandro Ruspoli dà ducatti tre milla, e però d' essi lasso alla n.ra Con.ftà di S. Rocco ducatti mille cinquecento, et altri ducatti mille cinquecento lasso alla Con.ftà dei R.di Preti di Ragusa, e ci replicò due volte, che li pigliassimo quanto prima et tantum dixit. De causa scientiae, loco, et tempore ut supra. De Con.bus, de se, de q.m Pietro Gio. di Giorgi, q.m Vito Gozzi, Scipione d' Andrea e de Vizza moglie di d.^o q.m Michele Prazzati.

Die XXX Julii 1607.

Q.^m Vito Nicolò di Gozze Testim.^o prod.^o et const.^o inanzi i sig.ⁱ Consoli: Capo q.^m Nicolò Vito di Gozze et suoi hon. coll. q.^m Martoliza Cerva, et q.^m Luca Marino Luca de Bona, mon.^o giur.^o et interrogato. Sopra il pred.^o Cap.to disse esser vero, e lo sà perchè fu presente, et ha udito tutte le cose contenute nel Cap.to dal d.^o Testatore. De loco in casa della sua habitatione posta in Ragusa, de temp.^e cinque giorni prima che morisse. De Con.bus, de se, de q.^m Pietro Giorgi Vin.^o Luchseich, e Pietro Bonazza. Omissa distributione.

Michael Allegrettus Coad.

Prijevod.

Dneva 28. jula 1607.

Petar Barov Bonaca svjedok prikazan i priznat pred gospodom Konsulima, starješinom Vladom Minčetićem, i njegovijem časnijem drugovima Martolicom Červom i Lukom Markom Lučinim Bonom opomenut, prisegnut i obaviješten o prvom poglavlju, reče. Šest dana prije nego je Miho Pracat preminuo, ja sam otišao u njegovu kuću ovdje u Dubrovniku da ga bolesna posjetim sa Petrom Ivanovim Đorđićem, Vitom Nikolinijem Gozze, Vickom Lukšićem i Šipijunom Andrijinim, svi braća sv. Roka, te našavši reč. Miha zdrava tijelom, gdje u postelji leži, među ostalim razgovorima reče, da on ima kod Aleksandra Ruspoli u Rimu tri hiljade, ali se ne sjećam da li reče dukata ili škuda, ipak kaza da je o tome pobilježeno u njegovoj knjizi, i da ostavlja polovinu od spomenute tri hiljade, naime hiljadu petsto pošt. Svećenicima Svete Marije u Dubrovniku, a drugu polovinu Bratovštini sv. Roka u Dubrovniku, dodajući nam da se rečeni novci prime na vrijeme. I toliko kaza. Upitan o uzroku znanja kao gore. O mjestu i vremenu kao gore. O bratimima, o sebi i o gorespomenutim.

Petar Đivov Đorđi doveden i priznat kao gore, opomenut, prisegnut i upitan o prvom poglavlju reče: Otišavši ja kao jedan od bratima sv. Roka, uz ostale izaslanike rečene bratov-

štine, na posjet Mihi Pracatu ovdje u Gradu u njegovu kuću, gdje je bolestan logom ležao, ali zdrav u pameti, među ostalim stvarima, te je s nama govorio, reče: Imam kod Aleksandra Ruspoli u Rimu, kako se razabire iz moje knjige, tri hiljade dukata; zato polovinu ostavljam poš. Svećenicima od Dubrovnika, a drugu polovinu ostavljam bratstvu sv. Roka, i veće nam je puta kazao da treba da to odmah primimo; i toliko je kazao. Upitan o uzroku znanja, mjesta i vremena kao gore: o Bratimima, o sebi, o nekom Nikoli Goce o Vicku Lukšić, o Šipijunu Andrijinu, o Vici ženi rečenoga Miha i o Vicku Balaku.

Šipijun Andrijin svjedok prikazan i priznat kao gore. opomenut, prisegnut i upitan o prvom poglavlju reče: Ja kao bratim izaslan od bratovštine sv. Roka, odoh sa ostalim izaslancima na posjet Mihi Pracatu u kuću njegovu ovdje u Gradu od prilike šest ili sedam dana prije nego će umrijeti, i nadosmo ga u postelji bolesna, ali zdrava u pameti. Iza nekoliko razgovora te s njim provedosmo, reče nam u nekoj prilici toga razgovora: Neka znate da sam ostavio dukata tri hiljade, te mi stoje kod Aleksandra Ruspoli u Rimu, to jest našoj bratovštini sv. Roka dukata hiljadu i pet sto, a drugu hiljadu i pet stotina bratovštini poš. Svećenika u Dubrovniku, kako stoji u mojoj knjizi, ali nastojaćete da dobijete to na svaki način, i toliko kaza. Upitan o uzroku znanja i po načinu kao gore. O mjestu i doba kao gore. O bratimima, o sebi, o Petru Divovu Đordiću, o Vitu Goci, o Vicku Lukšiću i Vici ženi reč. Pracata.

Vicko Nikolin Lukšić, svjedok prikazan i priznat, opomenut itd. o prvom poglavlju reče: Istina je, da Miho Pracat, dok sam ja kao bratim izaslanik bratovštine sv. Roka otišao u njegovu kuću, gdje je bolestan ležao, ali zdrav u pameti, po prilici šest dana prije no umrije, među ostalim razgovorima, što je s nama proveo, reče nam: Znajte da ja imam u Rimu kod Aleksandra Ruspoli tri hiljade dukata, te od ovijeh ostavljam našoj bratovštini sv. Roka hiljadu i pet stotina dukata, a ostalo hiljadu i pet stotina dukata ostavljam bratovštini poš.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Svećenika u Dubrovniku, i dva nam je puta rekao, da to primimo što prije, i toliko reče. O uzroku znanja, mjestu i vremenu kao gore. O bratimima, o sebi, o Petru Đivovu Đordi, Vitu Gučetiću, Šipijunu Andrijinu i o Vici ženi rečenoga Miha Pracata.

Dneva 30. juja 1607.

Vito Nikolin Gučetić svjedok prikazan i priznat pred gospodom Konsulima, starješinom Nikolom Vitom Gučetićem i njegovijem časnijem drugovima Martolicom Červom i Lukom Marinom Lučinim Bonom, opomenut, prisegnut i upitan o gore rečenom poglavlju reče, da je istina, i znaje, jer bi nazočan, te dočuo sve stvari odnosno poglavlja rečenoga oporučitelja. O mjestu, u kući njegova stanka u Dubrovniku; o vremenu, pet dana prije smrti. O bratimima, o sebi, o Petru Đordiću, Vicku Lukšiću, i Petru Bonaci. Izostaviv dijeljenje.

Miho Alegreti pom.

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

ОЦЈЕНЕ И ПРИКАЗИ. — OCJENE I PRIKAZI.

Изашло је „Наше село“, пјесма у 20 слика од Јосипа Биничкога, рав. учитеља у Никинцима, 144 стр. елегантно штампано, добива се код писца, а и посредовањем свију књижара, уз цијену од 1 К 50 пара. Дјело је намијењено хрватском пуку, да му буди народну свијест и показује пут к бољој будућности. Сабирачи претплатника и књижаре добивају обични попуст, а пучке књижнице $33\frac{1}{3}\%$.

Та је добра књига (као и њезин врли ауктор) заслужила, да о њој опширније проговоримо. Не ничу код нас сваки дан овако красне ките цвијећа чисто народног, чисто словенског.

* * *

Бинички је скромни народни учитељ у селу, један од оних многих који би заслужили, да су на видјеном мјесту, али јер не умију пузати и метанисати, јер своја увјерења не продавају, они вјечито остају на забитним мјестима. Он пјева из пуна срца, не поради ефекта, него јер жели нашем сељаку дати књигу, која му може требати, јер у душу позна нашег човјека, с којим живи већ више од 30 година. Та књига не смије остати неопажена и жалосно је, да има учитељица које ауктору враћају књигу, не ма рећи зар за њу.

Биничкијева је књига низ бисера, а ниједан у њој није криви бисер, крива атлас-ћинћа. Свака му је пјесма ношена од сигурне мисли, а изведена чистим народним говором. Сврха је прави душевни доживљај, па се у њој одразује личност пјесникова посве јасно, а та је личност фина, јасна и честита душа, честита хрватска душа! Пјесме се нижу у реду догађаја из живота сеоског, али свака фаза тога живота одређено је схваћена у своме расположењу, па се дубоко дојимље душе.

Песимизав, раздераност, очај и мрак не дишу у тим излијевима племенита срца, него напротив ведрина, весеље за живот,

љубав за честитост и поштење, тек овдје ондје проткана меким и тугаљивим словенским молотом.

Бинички је председник разних народних удруга и заједница, отац врле дјеце, а супруг добре и наображене жене. Као пјевач и олјењивач нашег сељака, наше равне Славоније и њених чара, њена поносита ритма показао се управо мајстором. П и ондје, гдје оштро куди и кара, гдје озбиљно жигоше мане народне и тамо то чини са грацијом и хумором, те љубезним лицем. А тек какав је, када са усхитом гледа у дарове, којима је Бог надарио нас Словене, када говори о слози Срба и Хрвата. Тoliko занесене њежности, снаге и љубави не ће добри наш народ ни гдје оставити хладна!

Ауктор је и изумитељ учила : „Свјетозор“ за зорну наставу, а ради у лијепој и стручној књизи већ од год. 1884. Као новелиста познат је са радова из народног живота : „Хајдукова освета“, „У прајају“, „Из прве љубави“, „Бабина памет“, „Драгина освета“, „Мило за драго“, „Јунаци тринаесте кумпаније“, „Докор Мане“, „Хајка на вука“, Харамбаша Миле“ итд.

За сељаке у нас данас многи пишу, али не сваки пише од срца. За то наш човјек не прима радо таквих књига. Бинички је са својим дјелом ударио у друге дипле, па део Бог, било му успјешно! Већ сам наслов тих благословних пјесама одише топлим мирисом земље црнице. Ево тих наслова : „Помоз Боже!“, „Устајмо“, „Орање“, „Сјетва“, „Лед“, „У храму“, „Коло“, „Крчма“, „Год“ (лрквени збор) „Школа“, „Жетва“, „Вршитба“, „Пожар“ итд.

Била је родољубна моја дужност, да и далматинске кругове упозорим на ту заиста лијепу књижевну појаву, тим више јер је пјесник ово дјело издао у властитој наклади са великим жртвама.

Јелица Беловићева.

БИЉЕШКЕ — BILJEŠKE

Књижевност и Умјетност. - Knjizev. i Umjet.

Finis Reipublicae. U broju 3. Savremenika izašao je članak pod ovim naslovom Dr. Luja k. Vojnovića, koji je sastavni dio djela „Pad Dubrovnika (1806-1814),“ koji će doskora da ugleda vidjelo. Članak pripovijeda zadnje trzaje republike mjeseca januara 1808 do njene smrti posljednjeg januara.

Листина бана Кулина од г. 1189. У I. свесци „Летопис Матице Српске“ за 1907. год. приказујућ монографију Г. А. Иљинског Грамота бана Кулина истиче повјест ове листине о којој смо у прошлом броју нешто приопћили и њена објелоданивања. Маја 1817. г. у Дубровнику пожар уништи палачу великог вијећа, гдје је сад опћински дом и нанесе нешто штете у Двору. Тада нестале из архива много листина и кроз трговачке руке дође повеља Кулина бана у руке руског консула у Дубровнику. Ј. Гагића, који приопћи 1832 пријепис листине Шафарику, али је публикује тек Јосип. Јиречек у XIV к. Старина на стр. 200. И П. Карановтвртковић (Николајевић), који такобер доби пријепис од Гагића објави повељу у Срп. Спом. 1840 г. и он бјеше први, који је штампао. Шафарик је објелоданио тек 1851. г. у *Ramátky drevního pís. Jihošl.* Али се листина у оригиналу налазила већ у библиотеци Императорске Академије Наука, те И. Срезњевски написа рецензију на Шафариково дјело и прештампа из оригинала листину у *Извѣстiяхъ вт. отд. русск. вѣ.*

и слов. I. Миклошић је штампао листину по пријепису из XIII. в. у бечком архиву ма и да је знао за оригинал. По Срезњевском штампао је и Јагић у Прим. старохрв. језика 1866, Кукуљевић по Миклошићу у *Codex dipl. regni. Croat.* 1875, а Ст. Новаковић по Микл. у Примјерима, али много тачније од Кукуљевића Е. О. Карскій у „Очеркъ славянској кириловској палеографији (Варшава 1901) штампао је самостално по оригиналу. Смичиклас у *Diplom Zborniku* кр. Нр. D. i St. II. *Zagreb* 1907 по Миклошићу. Сада је млади Иљински посветио листини цијелу монографију и приопћио латински пријевод* листине, те судећи по фотографском снимку поправио је на четири, пет мјеста досадање читање оригинала.

* Упор. br. V. „Srda“.

Паљетковање.

Господине Уреднице!

Ви желите да се у „Србу“ пише и о пречишћавању језика. Ја ћу стога започети посве малом ситницом да потакнем друге да наставе.

Какав се српски облик има дати француској ријечи; *L' université*, или њемачкој *Universität*, да ли: универзитет, универза, или другачији?

Одговор. Ова ријеч није изворно француска, а још мање њемачка, него је чисто латинског извора, бива: *universitas*. Стари Дубровчани кад су хтјели удомити ову и сличне ријечи латинске, држали су се извора а нијесу се освртали на туђе језике, те су узимали чисто латинску основу ријечи

као нашу ријеч. То исто они чине и дан данашњи. Тако сад се од генетива сингулара *universitatis* откине наставак *is*, остаје латинска основа *universitat* и она постаје нашом ријечи у облику *универсиџдџи*, остаје женског рода и склања се као женс. *џајпраџи*-и. То је исто и по осталој Далмацији. Ово је мнијење заступао пок. Л. Зоре.

Ваћ Л. Вољчио

Наука. - Nauka.

Mudre izreke. Na lake uvrjede naj bolji je odgovor prezirni posmjeh, ali kad ti ko teško dirne u čast, uteci se sudbenoj zaštiti, a ne zaboravi kršćansku ljubav, koja je vazda naj bolji savjetnik u tijem prigodama. M. Gioja.

Ne budeš li željet mnogo, i male stvari činiće ti se velike. Platon.

Vid Vuletić-Vukasović, naš knjizevnik, imenovan je članom biogradske Akademije.

Dr. Milorad Medini i Dr. Lujo Adamović imenovani su članovima Akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Novost iz dubrovačke historije: Stonjsko plemstvo. Dosad mal ne nikome nije bilo poznato da je u Dubrovačkoj republici bilo dva razreda plemstva, jedno je bilo plemstvo vlastele dubrovačke, što je svakomu poznato; drugo, dosad nepoznato, bilo je *plemstvo biskupskog grada Stona* Ovo je historička istina, koja je dokazana ispravama, te su sahranjene u historičkome arhivu u Dubrovniku, i jednom ispravom, te se nalazi u dubrovačkoj porodici. Tri isprave, koje sam našao u dubrovačkom arhivu, potvrđuju ovu nepobitnu istinu. Prva je od godine 1758, druga od 1788. god. a treća je od 1792. godine. Prva je diplom ili otvoreno pismo, kojom knez

i vijećnici dubrovačke republike svjedoče da je Matej Ivanov Vodopić *plemić biskupskog grada Stona* i da ima pravo uživati sve službe, časti i povlastice, koje se običavaju podijelivati drugim plemićima Stonjskim, i glasi ovako: Rector et Consiliarii Reipublicae Rhacusinae. Omnibus et singulis, quibus praesentes nostrae Patentes Litterae pervenerint, aut quovis modo exhibitae fuerint, plenam indubitamque facimus fidem atque testamur D. Matthaem Joannis Vodopich esse nobilem civitatis Episcopalis Stagnensis, Ditionis hujus Reipublicae, eumque frui debere omnibus officiis, honoribus, praerogativis et praeminentiis, quas et quae Respublica nostra caeteris nobilibus praefatae Civitatis Stagnensis impertiri solet. In quorum etc. Datum Rhacusij ex nostro Palatio die 23 mensis Decembris 1758. reg.to (registrato).

Ove znači: Knez i vijećnici republike dubrovačke. Svakoga i pojedinca, do kojih bude doprlo ovo naše otvoreno pismo, ili bude im prikazano na koji god način, uvjeravamo potpuno i nesumnjivo i svjedočimo da je gospodin Matej Ivanov Vodopić plemić biskupskog grada Stona ove republike, i da on treba da uživa sve službe i časti, povlastice i prednosti, što naša republika običaje udijeljivati ostalim plemićima rečenog Stonjskog grada. U ime čega i ost. Dano u Dubrovniku iz našeg Dvora 23. decembra 1758., zabilježeno.

Ova se isprava nalazi u knjizi dubrovačkog arhiva, koja nosi naslov Nr. 3193. Sec. XVIII. Fasc. CLIV. Puntature, Elezioni, Fedi ed Attestat: del Minor Consiglio (a. 1700-1800).

Druga je isprava od 1788. i nalazi se u jednoj knjizi arhiva koja nosi naslov: Arringhe del Consiglio de

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Pregati, a to je odluka vijeća umoljenika, koja je zabilježena ovako:

Giovedì 13 marzo 1788. La prima parte è di creare per nobili di Stagno Giovanni Carlo d'Ellia Mascarich e Biagio d'Ellia Mascarich fratelli. c. tutti c. 1. La seconda parte (venne cancellata).

To znači: Četvrtak 13. marta 1788. Prvi je predlog da se imenuju plemićima Stonjskim Ivan Karlo Ilijin Maškarić i Vlaho Ilijin Maškarić, braća; svi glasovi za predlog, osim jednoga. Protupredlog (je isbrisan).

Treća je isprava opet odluka vijeća umoljenika od 23. februara 1792. Onaj dan to vijeće imenova za nadbiskupa dubrovačkoga franjevca Luja Spagnolotto, pa zatim ga imenuje plemićem Stonjskim.

Četvrta je isprava jedna isprava, koju ima bilježnik Antonije Pugliesi. To je svjedodžba dubrovačke općine od god. 1817. potpisana od sedam vjerodostojnih svjedoka, vlastele i građana, kojom se svjedoči da porodica Pugliesi pripada Stonjskom plemstvu i da ima i svoj porodični grb, taj je grb naveden sa dotičnim šarama na glavi isprave.

Ovim je dostatno dokazana historička istina da je opstojalo Stonjsko plemstvo u dubrovačkoj republici a ovo objelodanjujemo, jer znamo da će zanimati učenjake.

A. Vučetić.

Културне вијести. - Kulturne vijesti.

— *Brojno stanje konja.* Na cijeloj zemlji ima ih od prilike 80 miliona. U Evropi ima ih 44 m., u Aziji 11, u Africi 1 $\frac{1}{4}$, u Americi 25 a u Australiji preko 2 miliona. Države, koje u Evropi imaju naj više konja, jesu: Rusija 23 mil.; Austro-ugarska 6·3 mil.

(sama Ugarska 4 mil.); Njemačka 4·2 mil.; Engleška 3 mil.; Francuska u Evropi 2·9 mil.; sve ostale države imadu od pò miliona do sto tisuća (ovoliko Grčka). (Iz Ратника).

— *Rijetkost u pomorskom životu.* Putom od 22-23 marta o. g. vatrenjače ugarsko-hrvatskog društva „Gödölö“ pomorski kapetan F. Prossen navršio je svoj *tisućeti i prvi* put na dalmatinskoj pruzi. To je vrlo dugo putovanje po moru na istoj pruzi a jedinstveno je u tom predugom putovanju da brod nije nigda imao nikakve štete (*avarea*) i da su sved i putnici i društvo bili potpuno zadovoljni. Nadamo se da će naši putnici vrijednome i sretnome kapetanu čestitati prigodno pri sofri ovu čestitu zgodu želeći njemu i sebi da i drugu tisuću isto tako sretno navrši.

Sokolstvo.

Hrvatsko sokolstvo. Krajem 1906. g. bilo je *hrvatskih sokolskih društava ukupno* 51, i to u Hrvatskoj i Slavoniji 31, u Dalmaciji 13, u Bosni i Hercegovini 4 a u Istri 3. Svih članova bilo je 6445 (izuzimajući 4 društva, od kojih nema podataka); od njih su 3272 izvršna. Ali ih se vježba svega samo 941 član (porad oskudice dvorana, sprava i sposobnih prednjaka. Prvu sokolsku čitaonicu ima Sokol u Karlovcu. Jedino Hrvatski Soko u Zagrebu ima svoj dom i dvoranu. On ima i naj više imetka, biva 70 hiljada kr. Hrvatski Sokoli u Dubrovniku, u Karlovcu i u Sarajevu imadu po dvije hiljade kruna.

— „*Dušan Silni*“ u Srbiji. Savezna uprava viteških društava „Dušan Silni“ sa sjedištem u Beogradu izabrala je za svoga sekretara G. Stev. M. Matijašića, vojnog adm. činovnika pri

glavn. đeneralštabu, admin. i glav. saradnika Ratnika i drugih listova, bivšeg kralj. srpskog vicekonsula i poznatog književnikr. Ovo je priopćila uprava svim družinama za intenzniji razvitak njihova rada i za čvršću vezu saveza, za koji će poslati naročita uputstva.

— *Hrvatski Sokol u Dubrovniku* priređuje 1. aprila u Bondinom Pozorištu Akademiju s igrankom.

— *Srpski Soko u Karlovcima* imao je svoju IV. redovnu glavnu skupštinu 10. marla o. g. po nov kal.

— *Srpski Soko u Zagrebu* priredio je na staru godinu vanrednu zaključnu godišnju vježbu. Na koncu vježbe Sokoli su digli na ramena svoga učit. brata, Milana Šenka, da mu tim izjave svoju harnost za njegovu revnost.

— *Srpski Soko u Dvoru* priredio je 30. januara po st. kal. vrlo zabavnu i raznovrsnu Svetosavsku Besedu u dobrotnorne svrhe.

Нове књиге. - Nove knjige.

— *Branic srpskog ili hrvatskog jezika*. Treći broj ovog lista, koji izlazi u Jagodini u Srbiji, sadrži ove radnje: I. Treba li stavljati tačku pored arapskih brojeva, kad se upotrebe kao redni? II. Isprave u jeziku i pravopisu. III. Kritika „Srpske gramatike“ za I r. gimn. Ljub. Stojanovića.

— *Posle Sabora*. utisici sa galerije. Novi Sad. Parna Štamparija Ђ. Ivkoviћа 1907.

— *Poluotok Rat ili Pelješac* Nikola Zv. Bjelovučić. Cijena 30 para. Zagreb. 1907. Tis. br. Kralj.

— *Svetozar Manojlović. Шарољерске* (пјесме) Беч 1907. У комисији

књиж. бр. Јовановића у Панчеву. Штампарија. Мехитариста у Бечу. VII.

— *Пећ. Кочић. Јазвац* пред судом. Треће издање. (Наградила Српска Краљевска Академија из фонда Николе Мариновића). Нови Сад. Ивковић. 1906.

— *М. Св. Свјанојевић Омладина у садашњости*. Њен приватан живот — Њена књижевност — Њена политика. Београд. 1907. Штампарија Андре Петровића. Цена 120 дин.

— *Мала Ткаља*. приповијетка за зрелију младеж од *Амалије Маркулин*. Сарајево. 1906. Наклада Д. А. Каджона.

— *Истина*. Новине хрватском народу за политику, поуку и забаву. У Загребу. Франјо Суша свећеник. Бр. 1. Година III.

— *Именик народнијех назива родбине*. Јован Фил. Иванишевић. Сарајево 1906. Cijena 1.30.

— *Stogodišnjica osvojenja Biograda 1806. g.* Ratnik, vojni list, koji izlazi u Biogradu u svojoj sv. o koncu 1906. g. ima lijepu studiju o tom osvojenju s kartom u prilogu i četiri slike u slogu Јов. Мишковића.

— *Професор Л. Зрнић*. Нова српска *писменица*. Прештампано из „Просветнога Гласника“. У Београду Државна Штампарија. 1907.

— *Досићев Обрадовић у Хојову*. Студија из културне и књижевне историје Написао Тихомир Остојић. (Бр. 19. и 20. књига Матице Српске). У Новом Саду. Издање Матице. 1907.

— Potpisani izdaje knjigu: „Stihovi“. I. d. ljubavne pjesme II. d. pjesnička pripovijest „Beduin“. 80 str. Cijena 70 para. Novci na adresu: Đorđe Martinović Milošev. Okružni sud Mostar.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

СПОМЕНИЦИ ДУБРОВАЧКИ

објелодањује А. ВУЧЕТИЋ.

III.

(Наставак).

Тестаменти.

Све што сам одизгара диспоњала, хоћу да речена Ника Ђива Фаченде и речени Антун Лиепопили и Баро Бетера буду се једнако раздијелити међу њима, којијем остављам свс речене динаре с овом кондициони⁷ да сваки од њих буде дават на годиште по двадести дуката манастијеру думана свете Катарине у граду, докле думне професе⁸ од кора буду стати и сусистит у реченому манастијеру молећи их, да ме буду припоручивати Богу на њиховијем молитвам.

Дикјаравам од веће и потврђивам с мојијем ћураментом⁹ да у грађу од куће, мљинце¹⁰, тијеска од уља и густијерне на реченој баштини учињене, спенђало се веће од триста и песет цекина, које је мој покојни муж примио у прђију, и зато, ако имам разлога, мој еред нема их вратити мому брату Марку.

Остављам малому Перу сину Бара Бетере сосјер¹¹, папреницу од сребра и орлобо од шпага.

Остављам Антуну Франа Лиепопили сећету¹² за његове дјеце.

Остављам за легат¹³ свако годиште афикат¹⁴ од бутиге под мојом кућом, у којом садара стоји мештар Илија Кукица, мојом придрагом кужини¹⁵ Думни Гертруди Ђива Фаченде, докле је жива.

Остављам за легат свако годиште афикат од друге бутиге под мојом кућом мојијем дјевојкам, које ме буду вјерно дослужити до моје смрти, освем њиховијех плата, и Аници жени Николе Војводе, да се оне буду дијелити једнако, докле буду живе.

Остављам Мари жени Миха Сварготе само моју робу која се нађе у мојом камари по мојом смрти, а не злато ни сребро, ни динаре, ни штогод се нађе не скројено; остављам јоштера реченој Мари што год она рече да јом је од потребе од тарпезе и комина¹⁶, за ону љубав, коју је она мени свећ указала.

WWW.UNITLUB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Остављам моју кућу с бутигам, у којом садара прибивам, малому Криту Влајку за љубав онега, чигово име носи. Ако би пако речени Кристо умро без дјече (што молим Бога, да се нигда не догоди), хоћу да речену кућу с бутигом буде имати најстарији син Ђива Влајки. Али када би се догодило, да речени Ђиво Влајки не узима синова (што не допустио Бог), тадара остављам речену кућу с бутигом придрагом родици Ники Ђива Фаченде и мојијем, придрагијем рођацима Антуну Франа Лиепопили и Бару Пера Бетере и њиховијем ередима, да се они буду раздијелити једнако међу њима. Кад би речени Кристо, или који други син Ђива Влајки имо афиктават другому речену кућу, хоћу тадара, да се буде преферишкат моја кужина Аница Ђива Фаченде, кад би јом била од потребе за прец разложити.

Наређивам и хоћу, да мој еред буде дати другој дјевојци Марији справљеном освем ње плата сто дуката и прстен с корниолом.

Наређивам и хоћу да мој еред буде дати другој дјевојци Марији за ње справу двијести дуката.

Хоћу на сврху, да се буде вјеровати мојој дјевојци Марији, која зна све што је робе туђе у кући мојом, за да свако буде имати без квестиони оно што је његово.

С благосовом божијем и мојијем зазивљем и чиним мога ереда универсалога придрагога непута Ђива Влајки од свијех мојијех стабила, мобила, динара и од свега, што ја могу диспоњат, изван онега, што сам одизгара диспоњала, молећи га да све изврши с помњом и да свакому своје, како сам наредила.

Чиним и зазивљем за епитропе од овега мога тестамена Госпара Николу Ђива Сорга, Госпара Орсатина Рањину и Госпара Ђана Влајки, којијех молим, да чину потпуно извршити ови мој тестаменат.

И да ови мој тестаменат не може бити разбјен с икаквом свједоцбом.

Пријевод : (С двора) дне 20 фебруара 1807.

По консулима извађено, отворено, прочитано и разглашено и стављено на регистар, Тромба.

По консулима и на тражбу и у корист господина Марка Мили Бошковића . . . . . Жарко (згур) извјести да је заплијенио ову опоруку тако да . . . . . никаквом се не може . . . до . . .

Тромба.

Дне 27 фебруара 1807.

По захтјеву поменутог госп. Марка Мили-Бошковића . . . . . напоенуту заплјену обзиром на све записке остављене од напоменутог опоручитељице Петру сину госп. Бара Просп. Бетере остаде заплјена обзиром на све друге у цијелој својој снази и моћи. Тромба.

Би по други пут умјерена горња заплјена по захтјеву напоменутог госп. Марка Мили Бошковића, остајући заплјена у снази само обзиром на постигнуће цјеловите прђије горње опоручитељице и цијеле прђије ње мајке . . . . .

Скорић *coad.*

По налогу госп. консула и на молбу и на корист плем. Јакоба Петвова Натали и госп. Николе Шодрње . . . . . Крестову сину, Ивана крститеља Влајки, Иван Антуновић извести да је заплјенио овај тестаменат тако да се не може по никоју . . . . .

¹ Ово је придјев од доте. а доте значи прђија; ² братство; ³ новац; ⁴ побольшица, тежаштина; ⁵ процијенити; ⁶ мијеницу; ⁷ увјетима; ⁸ које су положиле редовничке завјете; завјетовање ⁹ заклетвом; ¹⁰ млинице?; ¹¹ солѣнка, судић за сѐ; ¹² од италиј, носиљка; ¹³ записка; ¹⁴ најмовину; ¹⁵ родици; ¹⁶ кухиње.

Опаска тестаменту Луке Видоева у Стону.

Гдје је писано *Самирје*, треба да буде Замирје (= иза мира, за зидинам). Госпа од Замирја у овом тестаменту је управ она што се сад зове „Госпица“. Она се налази на истоку Стона Великога на подножју брда *Суцаво* прама садашњему пристаништу пароброда. Овдје и друговдје, како ћемо ниже казати, налазе се останци православја у Стону, којег је нестало иза 1333. г. За једно 50 м или мало даље прама истоку од „Госпице“ налазе се у баштини Матка Грбића два крста грчка а ту је негда било гробиште, јер има још старца, који се сјећају, кад се ова баштина трапила, да су на гробове наилазили. Те би била основана предмњева, да је то било православно гробиште,

Црква „Госпа од Лужина“ на југозападу Стона Великога иза Солила рек би да је била стона православна црква прије 1333. године судећи по већему богатству орнамената ове цркве прама осталим. То су орнаментне плоче. које су уз цркву а лијепи капители ове цркве пренесени су у потрајемак „Госпе Нунцијате“ напоменуте у тестаменту Л. Видоева. У ниједној другој цркви у Стону нема овако богатих удеса.

Натписи на гробовима носе стара крсна иена, као Радивој, Радован,

Уз речену цркву „Госпе од Лужина“ налазе се два велика спремишта за со, која су некад по предаји служила за манастир (православни). Дакле овдје је била црква и манастир православни а у њему је по свој прилици становао владика. На ове ме прилике упозорио уч. Фортунић.

